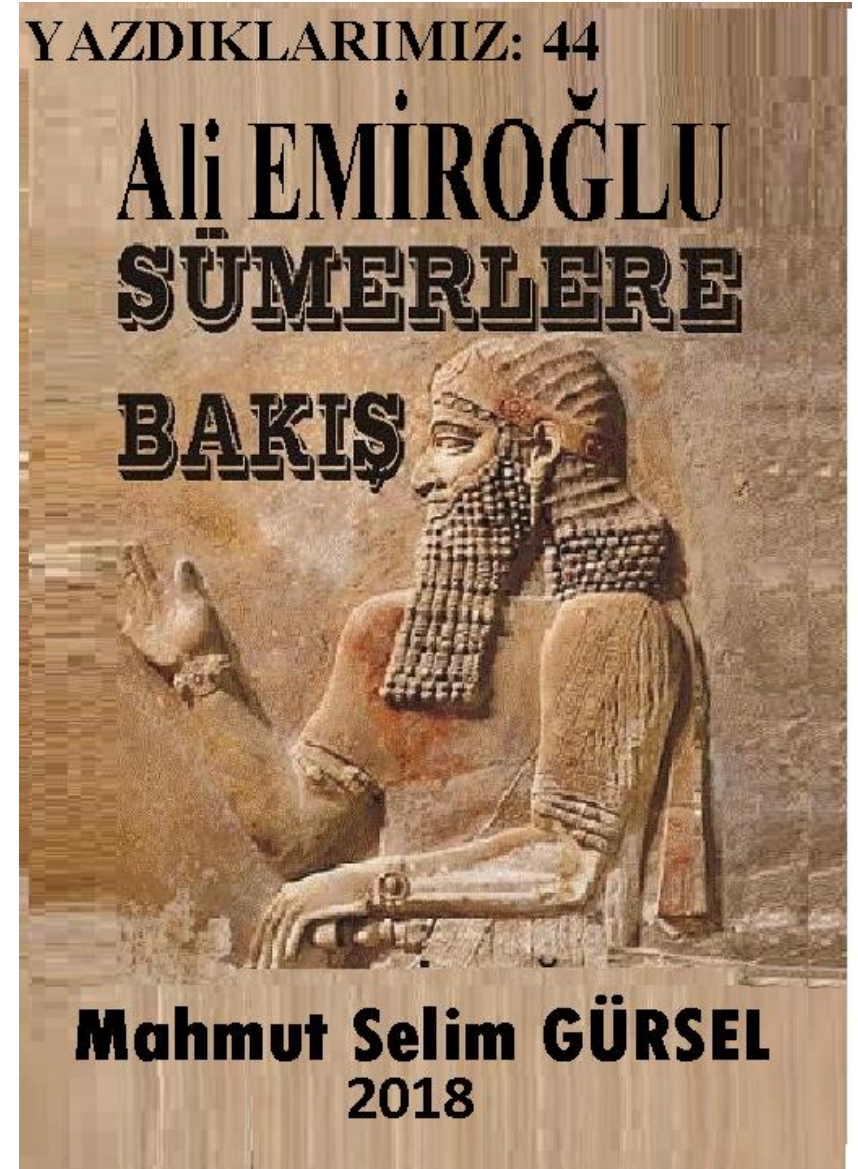

YAZDIKLARIMIZ:44

Ali EMİROĞLU

**SÜMERLERE
BAKIŞ**

**Mahmut Selim GÜRSEL
2018**

ISBN978-625-97060-9-2

SÜMERLERE BAKIŞ

1

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

Mahmut Selim GÜRSEL

Ali EMİROĞLU

SÜMERLERE BAKIŞ I

SÜMERLERE BAKIŞ II

SÜMERLERDE TARİHÇİLER
(Vakanüvisler)

SÜMERLERDE İLK SÖYLENECEK
SÖZLER

SÜMERLERDE İLK SÖYLENECEK
SÖZLER2

SÜMERLERDE OKUL

SÜMERLERDE BİR OKULLUNUN
HAYATI “LE’CHE ÖRNEĞİ”

SÜMERLERDE KANUNLAR DERGİSİ
“İLK MUSA”

SÜMERLERDE İLK PARLEMANTO

SÜMERLERDE İLK PARLEMENTO 2

SÜMERLERDE SOSYAL REFORMLAR

SÜMERLERDE SOSYAL REFORMLAR
İLK VERGİ İNDİRİMİ

SÜMERLERDE DIŞ İLİŞKİLER (İlk
Sınır Savaşları)

SÜMERLERDE HEKİMLİK İLK İLAÇ
YAPIMI İLAÇ LİSTESİ

SÜMER TANRIÇALARI TÖVBE,
TÖVBE

İNANNA SÜMER TANRIÇASIDIR

İNANNA SÜMER TANRIÇASIDIR 2

İNANNA SÜMER TANRIÇASIDIR 3

SÜMERLERDE BAHÇECİLİK İLK
GÖLGELENDİRME ÇALIŞMALARI

SÜMERLERDE KIZ KAÇIRMA VE
CİNAYET DAVASI

TAKDİM

Bir kitabın doğması, o kitabı yazmaya kalkan kişinin amacına ve bilgi birikimine göre değerlendirilmesi uygun olarak görülmelidir.

Elinizde bulunan bu çalışmanın sizlere ulaşması için günlerini veren bu çabası için şükranlarımı sunarken, bu çalışmada da benim ufacık bir katkımın da bulunması beni bahtiyar etmiştir.

Bu çalışma ile sizlerde bazı bilgileri edinmiş ve faydalanmış olarak uzun yılların birikimlerinden aydınlanacağınızı göreceksiniz.

Bilgi; yazılmadıkça kaybolmaya açık birikimlerdir. Her insan bir kitaptır; onu okumamız gereklidir.

Tanımadığımız ve anlamadığımız kişiler hakkında nasıl kararlar veremezsek; bir çalışmayı da incelemeden, okumadan karar veremeyiz.

Mahmut Selim GÜRSEL

Mahmut Selim GÜRSEL

1947 tarihinde babamın subay olarak bulunduğu Erzurum'da bir at arabasında doğum evine giderken doğmuşum. Babam Eminsü Ali Rıza Gürsel, annem ise Fahriye hanımefendi idi.

İlkokula İskenderun'da başladım. Ankara' da bitirdim. Ankara Yenimahalle Ortaokulunun birinci sömestrsinde babamın emekli olmasından

dolayı 1960-1961 öğretim yılında Çorum'a gelince Atatürk Ortaokuluna devam ettim. Babamın "oku da oğlum ceketimi satar seni okuturum" diyerek bana yaptığı nasihatleri ters tepki yaptı, okumuyorum! Diyerek okulu birinci sınıfta bıraktım. Marangoz çırağı olarak Azmi Başar ustanın yanına girdim. Askere gidene kadar ustanın yanında çalıştım.

1967 tarihin de askerlik dönüşü, Ankara Emniyet Müdürlüğüne teknisyen olarak göreve başladım. Ortaokulu dışarıdan 2 yılda bitirdim 1972 tarihinde polis memuru olarak Ankara'da çeşitli şubeler ve karakollarda çalıştım.

Eylül 1973 tarihinde Selma (Kurşuncu) Hanımefendi ile evlendim.

1978 yılında ayında naklen Çorum İl Halk Kütüphanesine Memur olarak geçtim. Dışarıdan Çorum Ticaret Lisesini iki yılda bitirdim. Kendi kendime Osmanlıca'yı öğrenmeye uğraştım, Hat sanatı ile biraz ilgilendim 150 ye yakın Serlevham var, Çorum Güzel Sanatlar Galerisinde ve Kütüphane salonlarında bu levhaları sergiledim.

3. 8. 1988 tarihinde İl Halk Kütüphanesi Müdür yardımcılığına atandım.

1990 tarihinde kütüphanelerdeki kitapların tasnifi ile ilgili 10 yıllık bir araştırmamı

"Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey)" kitap haline getirip Kültür Bakanlığına sundum. Kitabımdan Türkiye'deki bütün kütüphanelere dağıtılmak üzere 1000 adet satın aldılar.

1993 yılında Türkiye'deki bütün kütüphanelerde bulunan "El Yazması" kitapların Ankara Milli Kütüphanesine toplanma kararı veren Kültür Bakanlığına karşı Çorumlu hemşerilerimi haberdar ettim, mahalli radyodan ve gazeteler ile parti il Başkanlarını ile Millet Vekilimiz Rahmetli Adnan Türkoğlu ve Belediye Başkanımız Rahmetli Turan Kılıççiolu'nun destekleri ile el yazma kitaplarımızın Çorum' da kalmasını sağladım!

Açık öğretim için üniversite sınavlarına girip kazandım. İkinci sınıfta iken 25 Nisan 1994

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

tarihinde Tatvan Bitlis'e Müdür olarak tayinim çıktı, tayin edildiğim yere gitmeyerek emekliliğimi istedim.

İlkokul sıralarında okuyarak pilot olmanın düşlerini kurardım. Bu hayalim gerçekleşmedi. Şu anda Emekli Memurum.

Marangozluk, oymacılık, Polis Memurluğu, Memurluk ve idarecilik yaptım. Her çalıştığım meslekte çeşitli önemli olaylar oldu ise de son çalıştığım kurumda bence en önemli bir hatıramı anlatmak istiyorum: Kütüphanedeki çalışmalarım ve " El Yazması Kitaplar"ın Çorum'da kalması için verdiğim çabalar neticesinde Bitlis Tatvan'a tayin edilme olayım beni çok yıktı. Fakat bu üzüntümün boş olduğunu zamanla gördüm. Rabbimin izni ile Hacca gitmek nasip oldu, kitaplar yayımladım ve İki adet derginin çıkmasına vesile oldum. Mesleklerin insanlara sağladığı maddi avantaj olarak, evinizi geçindirecek, namerde muhtaç etmeyecek avantajından başka, manevi olarak; sizin yaptığınız işlerle ilgili karşılaştığınız

problemleri değerlendirirseniz avantajların neler olabileceğini hayat okulundan öğrenmiş oldum.

Yazı yazmaya beni kimse teşvik etmedi Kütüphane için hazırladığım kitap beni yazmaya teşvik etti. Yazılarım mahalli basında yayımlandı. Yazılarımdan dolayı bir ödül almadım; fakat kitapları ve bu dergi benim için en büyük ödüdür.

İdealim: Çorum'a tam teşekküllü bilgisayar ortamında bir kütüphane kazandırmaktır. Bu idealim yüzünden tayinim çıktı. Yayımlanmış dört çalışmam bulunmaktadır. Bunlar:

" Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey) ",

"Çorum'da Yatan Meşhur Yatırlar",

"Çorum 97" ve

"Çorumlu 2000 Aylık Kültür Sanat Tarih ve Edebiyat Dergisi 63 sayı basıldı ve Bu sayfalardan 250bayıya kadar

Internet'te yayınlandım. Halen dergilerin tamamı sitemde bulunmaktadır"

"Sarı Çiğdem Şiir Defteri 200 sayı"

"Çorum 2002"

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

"Menakıb-ı Koyun Baba 2004

Teskere-i Makamat Çorum'da Yatan Meşhur

Yatırlar

"Hacım 2007" Şiir Kitabı

Onlarca çalışmam bulunmaktadır.

Bakanlığa sunulmuş; "Alfabetik Türk ve

Yabancı Yazarlar Fihristi" ve "Ne Nerede

Başlıklı Arama Fihristi" basım için hazır

**beklemektedir. Yazılarım daha çok araştırma dalı
ile makale türüdür. Tiyatro çalışmalarım, şiir ve
hikâye denemelerim bulunmaktadır.**

**Benim okuyucularıma diyeceklerim şudur ki.
Doğru bildiğiniz konuları savunun. Bu savunmanız
size belki tepkiler getirecektir. Bu tepkileri
inceleyerek doğru olup olmadığını araştırın.**

<https://gurselyayin.com>

corumlu2000@gmail.com

BİLGİ PAYLAŞILDIKÇA KIYMETİ ARTAR!

Dr. Ali EMİROĞLU

1921 yılı 15 Şubatta doğmuşum. Doğum yerim Alaca-Höyük Köyüdür. İlkokulun ilk üç senesini İmat Köyü İlkokulunda okudum. Son iki yılı Sungurlu'da devam ettim. Ortaokulu Çorum Ortaokulunda, liseyi Yozgat' ta bitirdim. Orta tahsilim, parasız yatılı olarak devlet tarafından karşılanmıştır.

İstanbul Tıp Fakültesinden 1945 yılında mezun oldum. Askerlik hizmetinden sonra 4 yıl Urfa Akçakale İlçesinde Hükümet Tabibi olarak çalıştım, orada bir hastane kurdum ve açtım. Fethiye Hükümet Tabibi iken ayrılıp Fransa'nın

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Lyon Üniversitesinde kalp hastalıkları ihtisası yaptım. Dönüşte Ankara Üniversitesinde Dahiliye Mütihassısı imtihanını geçirdim ve bu unvanı kazandım.

1962 de Çorum Devlet Hastanesine tayin edildim ve bu hastaneden emekli oldum. Halen serbest hekimliği sürdürüyorum.

Ben; ilkokuldan itibaren hep hekim olmayı isterdim, isteğimi yerine getirdim. Hekim olmaktan da şikâyetim olmadı.

Hekimlik mesleği dışında hiçbir işte çalışmadım. Sosyal faaliyetlerin hep içinde oldum ve olmaya devam ediyorum.

Hekimlik hayatım hep enteresan olay larla doludur. Bunlardan kitaplar çıkartabilirim. Bunların ilgi ile oku nacağın da sanırım. Bunların bir kısmı hekimlik sırlarıdır ve bunlar gizli kalacaklardır. Hekim; mesleği bilgi sahibi olduğu olayları açıklayamaz. Bunların açıklanması ahlak ve kanun önünde suç teşkil ederler. Hekimlik deontolojisi saygı görmektir. Ben bulları iyi öğrendim ve iyi tatbik etmeye de gayret gösterdim. Hiç bir hekim arkasından konuşmamışımıdır.

Onlarda benim için konuştuklarına şahit olmadım. Avrupa Hekimlik ahlakı bu doğrultuda tatbik sahası bulmuştur.

İlginç bir olayı anlatmakta zarar görmedim. Bu yıl, 3 - 5 ay önce, çok güzel genç bir köylü kızını ailesi muayene için bana getirdi. Kız hasta, beni şöyle bir süzdü ve net olarak "ben bu doktora muayene olmak istemiyorum, bu ihtiyar bir hekim" dedi. Ben buna hiç kızmadım. Masadan kaldırdım ve sinirlenmeden giyinmesini istedim. Kızın ailesini de teskin ettim.

Bu bir hasta hakkıdır ve saygı gösterilmesi gerekir.

Mesleğim bana hep itibar temin etti. Mesleğime büyük saygı duyarım. Yukarıda yazdıklarımı, genç meslektaşlarıma öğütlerim.

Yazı yazmaya, elbette amatör olarak hevesim çocuklukta başlamıştı. Babam bazı sorular önerir, onları bana yazdırır, okutur ve pek tatlı gülüm serdi. Yozgat Lisesinde "Yükseliş" Dergisini organize ettik. Ben; edebiyat hocamızla tertipleyci idik. Yükseliş'i Cumhuriyet Gazetesi parasız

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

basardı. Yükseliş'te benim yazılarım da çıkardı. Sonra; Tıp Fakültesinde ve Hekimlik hayatımda çeşitli dergi ve gazetelerde yazmaya devam ettim aynı yazının 3 - 5 dergide aynı anda yayımlandığı da olurdu. Tamamı ile amatörce bir heves.

Yazı yazınca, onu okutacak, biraz da zorla okutacak muhitim de var. Çocuklarım, torunlarım bir nebze de Vahit Benderli bunların arasındadır.

Yazılarımdan, diğer yaptıklarımdan hiçbir ödül almış değilim. İdealim vardır.

İdeallerin yetişilmeyenler olduğunda büyük önder işaretlemiştir. Benimkini izah etmek açıklamak istemiyorum. Hele şu anda bunu herkes tahmin eder. Bir zihin jimnastiği için onu okurlarıma bırakmak istiyorum.

Çok çalışmalarım var. Yayımlamak beni korkutuyor. Hatta bazılarını imha bile ettim. Ben amatör yazarım. Yazarlık benim mesleğim değildir. Aklıma geleni yazar ve yayımlarım.

İnternet'te Yazarımız Çorumlu2000 Aylık Kültür Sanat Tarih Ve Edebiyat Dergisinde yazıları yayınlanmaktadır.

Yazarımız;Dr. Ali Emiroğlu, 27 Temmuz 2011 Çarşamba günü saat 17.15'te Çorum Devlet Hastanesi'nde hayatını kaybetti. Mahmut Selim GÜRSEL

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

SÜMERLERE BAKIŞ I

Sümerler 4000 yıl tam unutulduktan sonra XX. asrın başlarında bazı seçkin mütehassısların aklına gelebilmiştir.

İlk izleri Mısır'da rastlandı. Napolyon Bonapard'ın Mısır harekatında dünyayı bu derece aydınlatmış olan eski bir medeniyetin öncü eserleri ortaya çıkarıldı. O zamana kadar en eski medeniyetten bahsetmek gerekince, entelektüel ve hatta tarihçiler bile hep Mısır'dan bahsederlerdi. Sümer tarih kitaplarına bile geçmemiş; geçirmeyi de kimse düşünmemişti. Bulunan eserler Mısır mezarları kadar ilgi çekici olmadı. Ancak kral mezarlarından daha ehemmiyetli göründüler ve bunların medeniyetin daha eskiliği ve önemi gözler önüne konmuş oldu.

Bu ortaya çıkarılanlar Prehistorique Devrin rastlanan bir kültür kalıntıları değildir. O büyük medeniyetin gereklerinin işaretleridir bunlar. Politik ve sosyal organizasyon lar devlet ve şehri kurumlar, öğretim kurumları, mecburiyetler ve hukuk, organize gıda, elbise ve mutfak eşyası,

ticaret yayılım, değişim usulleri, sanatın yüksek ve abidevi şekilleri, ilim esprisinin başlaması, kıymet biçilmez keşiflerin yayılması ve yapılması, sistemize bir yazının ortaya koyması. İşte bütün bunlar Sümerler tarafından ortaya konulmuştur. Bu suretle ilim bulguları tespit olunabilmiş, yayılma imkanına kavuşmuştur. 4000 yıl önce Sümer ülkesinde Mezopotamya'nın aşağı kısımlarında ortaya çıkarılmıştır. Yer, şimdiki Bağdat'ın güneyinde Dicle ile Fırat arasında bulunur.

Gerek Mısır Medeniyeti, gerekse İndus Vadisinde kurulan Hint öncesi medeniyetler son arkeolojik çalışmalara göre birkaç asır Sümer Medeniyetinden sonradır. Bütün medeniyetler ilkönce Çin'de ortaya çıktığı söylenip yazılmışlardır. İşte Sarı Nehrin havzasında gelişmiş Çin Medeniyeti içinde Sümerler'in ilham verdiği veya katilöz rolü oynadığı kabul edilmektedir. İçin medeniyeti milattan önce ikinci milenyum başlarına veya üçüncü milenyum sonlarına kabul eder. Andin ve Orta Amerika medeniyetleri de milattan sonra birinci milenyum ortalarından daha eski değildirler.

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

Bizim zamanımızdan önce yaşamış medeniyetlerden bildiklerimiz de zaten bundan ibarettirler.

Mısır Medeniyetinde ve Hititlilerde olduğu gibi dev eserler ortada kalmıştır. Sümerlerin ismi bile unutulmuş idi. Eski medeniyetlerden Lebreux ve Grek medeniyetlerin de bile Sümerlerden bahis yoktur. Bu sonuçlarda bile, en eski medeniyetlerin Mısır Medeniyeti olduğuna işaret edilir.

Sümerlerden bahse ulaşmak için toprakların derinliklerinde kazılar yapmak gerekmiştir. Burada büyük taş eserler değil ancak kırılıp dökülen basit pişirilmiş veya çiğ kiremit parçalarına rastlanmıştır. Bunların heykellerin bile boyları normal insan boyunu pek az geçmemektedirler. Madde ekonomisinde bu derece dikkat gösterilmesi yaşanılan yerde, sert madde azlığı ve bunların çok uzaktan getirilmesi zorunluluğun olmasıdır. Yaşanan bölge alüvyon ve kil gölgesidir. Kırık dökük ve okunması da zor bu tablet kırıntıları bu gün okunuyorlar. Adetleri yüz binlerce ulaşmıştır. Bunlar Sümer Medeniyetinin bütün yönlerini ortaya koyuyorlar. Hükümet ve yönetme, adalet, ekonomi, şahıs münasebetleri, her cins ilim,tarih,edebiyat ve

din. Arkeleogların bu okuma ve yaklaşım maharetleriyle kalıntılar, kap kacak ve avadanlıklar, heykeller, resimler, mabetler, saraylar ve yaşanmış şehirler gün ışığına çıkarıyorlar. Yazı ve dil sorunu da çözülüyor. Bütün bunlar için, büyük gayret ve sabırlar gösteriliyor.

Bilhassa Prehtisteoruque Devrinde eğer zaman ve mekan içinde çok büyük boşluklar mevcut olursa, yeni hamleler onları daraltacaklardır. O zaman sadece Sümer muamması çözülecek değil. Her medeniyetin safhasında Ortadoğu'da yerli yerine konmuş olacaktır.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

SÜMERLERE BAKIŞ II

Mezopotamya'da ilk insan görünüşleri yüz bin sene önce olmuştur. Daha bu zamanda iki nehrin suları (Dicle, Fırat) birbirleriyle birleşerek aşağı vadiyi meydana getirmişlerdi.

Zamanımızdan 6000 yıl önce insanlar yalnız veya aile şeklinde ve yine küçük gruplar halinde yaşıyorlardı. Yerleri de mağaralar veya küçük kamplardı. Kemik veya ağaç aletler yapıyorlardı. Sert taşları da işleyip cila yardımıyla biliyorlardı. Yiyecekleri de avları günlük topladıkları şeylerdi. 5000-4000 sene önceleri yapıldığı tahmin edilen ilk köyler tespit edilebildi. Bu tarihlerin tespiti kazılardan elde edilen karbonların radyoaktif tetkikleriyle mümkün oluyor. Aşağı vadinin kurulmasıyla, insan yayılması çabuklaşıyordu. İran, Golfuna doğru gidiliyor. Yeni aletlerin keşfi, toprak işlenmesini ve ekilmesini de imkan içine sokuyordu. Hayvanlar ehlileştiriliyor, ilk kullanıma

sokulan maden ise bakır oluyordu. Sasyete teşekkül edince, ilk yapılan toplum binaları arasında mabetler bulunuyor. Artistik espri gelişiyor ve buna paralel olarak, çok güzel boyanmış seramikler yapılıyor.

Beşinci milenyumun sonu ve dördüncü milenyumun başlangıcında (Obeid denilen devir) bu gelişme kültürü en mükemmel noktasına erişiyor. Bu gelişme sadece Mezopotamya da ve dolayında kalmayıp, şimdiki Türkiye, Bulucistan ve İran yaylasının doğusunda yayılıyor. Yayılma Hindistan'a tadar erişiyor.

Zamanımızdan 3500 sene önce, bu eski ve geniş kültür üzerinde, bütün Yakın Doğuda müşterek olarak Mezopotamya'nın güneyinde, Prsik Golf sahillerinde birdenbire Sümerliler gözükmüyorlar.

Kim oldukları, nereden geldikleri, nasıl geldikleri henüz cevapsız!. Ancak Sümerlilerin bu toprakların insan medeniyetini kuranlar olduklarında da şüphe yok. Burada fikir birliği var. Doğudan gelmiş olabilirler. Belki savaş vererek,

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

belki de göçmen olarak gelmişlerdir. Öncelerin kültürlerini hem aldılar ve hem de onları asimize ettiler. Önceki kültürü tam değiştirdiler.

Arkeologlar bu devre “Uruk Devri” diyorlar.

Devrin son kısımlarında Amerikan harfiyatçıları “Proto Literate” adını veriyorlar. Bu devir 3000-2700 arasına tekabül eder.

Uruk Devrinin 7 yahut 8. asırlarda Sümerler yapmış, yaratmışlar ve olgunlaştırmışlardır. Bu çalışmaları pek eskiden aldıkları daha çok devraldıkları kültür üzerinde olmuştur. Bu zamanın sonlarında “Cuneiform” yazı şekli bulunmuştur. Bu Sümer yazısı, dünyanın bilinen ilk yazı şeklidir. Text'ler henüz yeterli bulunamamıştır. Harflere de çok zor nüfus edilebilmektedir. Bu bakımdan Proto Literate periodunu tarih zamanları içinde yerine yerleştirmekte zorlaşıyor. Bu daha çok, bir cins Proto Histoire teşkil ediyor denilebilir ki ancak arkeolojik bulgular sayısında hakiki yerine konulabilmektedir.

Asıl Sümer tarihi daha ilerideki devirlerde başlar. 2700-2300 veya daha yakın tarihler denilebilir. Adına da “Proto Dynastique” devir

deniyor. Bu devirden birkaç asır önce ortaya koymuş medeniyet üzerinde, Sümer Medeniyeti bütün genişliği ile çiçeklenir. Sümer Medeniyeti küçük şehir devletleri şeklinde gelişir. Devletin toprakları şehrin etrafında yayılır. Şehrin etrafında su kanalları ve surlar bulunur. Şehrin merkezinde monarşi'nin sarayı ve hemen yanlarında dini mabetler yer alır. Ondan sonra vatan devletleri yerleştirilir idi. Kral; mabetle birlikte din adamlarını da temsil eder. Saray ve mabetler tuğladan yapılmışlardır. Saray ve mabet aynı zamanda üniversite rolünü de yaparlar. Kışla görevi de burada yapılmaktadır. İhtiyaç ambarları da bu merkezin etrafında yer almışlardır.

Hegomanya duygusuyla dolu olan bu şehir devletlerinde rekabet ve kavgada eksik olmazdı. Yenilenler ve yenilenler vardı. Bu devrin sonunda bütün Sümer memleketi, saygın Uruk dini merkezi etrafında toplanmış oluyordu. Tek bir hükümdar hakimiyetiyle de rahata kavuşmuştur.

Emperyalist Mezopotamya niyetleri ilk olarak Sümerlerde uyanmamıştır. Bunlar “Semit-
KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Sami”lerde vardı. Bu Semitler eski Suriye ve Arap çöllerinin Bedevi ve göçebeleridir. Çoktan beri Sümerler arasında grup grup sızmış durumda idiler. Bundan öncekileri olan kavimlerde aynı sızmaları yapmışlardı. Bilhassa Accade memleketlerinde bu olmuştur. 2300'e doğru aralarından biri Mezopotamya Chalemanne'i, Sargon D'agade yahut eski Sargon grubu içinde sadece Mezopotamya'yı değil, Sümerler dahil hatta doğu Elam'ı bir kısım Suriye'ye ve hatta Küçük Asyayı hakimiyetleri altına almışlardır. Bu suretle yeni bir Sümer Tarih devri başladı. Bu zamanda Akad yahut Agada veya daha başka bir şekilde “Accedienne” adı veriliyor. Hemen hemen iki asra yakın devam etmiştir. Sümerler bu teslimiyet devrinde iki asır politik uykuya dalmışlardır.

Gutilerin çığ gibi gelişen hareketleri karşısında, Sümerler uyandılar. Sargun Henedanı ve İmharatorluğu battı. Gutti istilasından 50 yıl sonra 2000'den az önce, Sümerlerin yeni devirleri için fırsat doğdu. Belki de Sümer Tarihinin en parlak periodu açılmış oldu. Bu devire de “Ur” adı verilir. Yahut Ur'un üçüncü hanedanı dahi

denilebilir. Hatta bu devir için yeni Sümerler bile diyenler vardır. Bu parlak devirde doğuda Elam, İran. Batıda Kapadokya, Suriye ile birleşmiş oldu. Yakın doğunun aynı müşterek kültürü temin edilmiş oldu da denilebilir. Sümerlerin büyük edebiyat ve ilim devri olarak adlandırmak mümkün sayılır.

Samilerin başka bir kolu daha Suriye ve Arap çöllerinde Sümerler arasına da sızdılar. Bunlarda Ammurrit'ler olarak isim almışlardır veya Amerrien denildiği de oluyor. Az sonra ikinci milenyum başında Ur üçüncü hanedanlığına son verildi. Salim kalındığı sanılan orta krallıkta yıkıldı. 1750'ye doğru Amurrit Lammurabi tarafından absorbe edildi. Bu suretle Babiller'in Sami İmparatorluğu'da kurulmuş oldu.

Böylece Sümerlerin Tarihi ortadan kaldırılmış oluyor. Her son bulan gibi oda hatta ismine kadar unutuldu.

Sümerler kendileri gittiler ama medeniyetleri Babilden sonra Suriye, Habrue ve Anadolu Hititlerinde devam etti. Bilhassa **KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**

Cuneiform yazı bu milletlerin dillerine de adapte edildi. Latince Avrupa'da nasıl ilim ve kilise dili olarak kaldı ise.,yukarıda sayılan milletler de Liürjik ve ilim dili olarak kullanıldı durdu.

İşte bu mükemmel Sümer Medeniyeti daha sonraları Grek ve Hıristiyanlıkla birlikte Avrupa Medeniyetinin içinde devamdan geri kalmadı. Sümer Medeniyetini Greklere taşıyanlarda Babillilerdir. Anadolu insanı da bu taşıyıcılık hizmetinde rol almışlardır. İlk Yunan filozoflarının düşünce esasında Sümer Medeniyeti teşkil etmiştir. Sümer efsaneleri ve Sümer imajları esas kaide olarak alınmıştır.

SÜMERLERDE TARİHÇİLER (Vakanüvisler)

Sümerlerde sözcüğün ciddi anlamda tarihçi (Vakanüvis) yetişmemiştir. Sümerlerde tarih bu günkü anlamda anlaşılmamıştır. Bu gün olayların devamı birbirini takip ettiği ve birbirlerini etkilediği üzerinde bileşilmiştir. Bu olaylar bizzat üniversal bu olaylar bizzat üniversal kanunlara tabidir. Dogmatik bir noktadan hareketle özel üniversal görüşle yönlendirilerek Sümerler tarihi olayların hayatta kaldığına inanıyorlardı. Her şey yapılmış ve hazırlanmış olarak dünyada var olduğu fikri hakimdi.

Memleketlerinde çok şehir ve zengin devletler vardı. Bunlarda zengin köyler ve bakımlı çiftlikler bulunuyordu. Bu köy ve çiftlikler zengin teknik vasıtalarla politik, ekonomik ve dini kurumlarla donatılmışlardı. Bunların hepsi yaratan tarafından Sümerlere bahşedilmişlerdi. Bunlar, zamanın başlangıcından beri böyle bulunuyorlardı.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Tanrıların istekleri idi. Bunlar hiçbir ilim adamının kafasında bu ülkenin önceleri bataklık ve ıssız bir toprak parçası olduğu canlanmıyordu. Bunlar sadece ve yalnız mutlu olan, onun için yaratılmış devletlerdi. Ancak uzun zaman sonunda değişiklikler meydana geldi. Pek çok nesil bu oluşumda emeğinin geçmiş olduğu anlaşıldı. Anlaşıldı anlaşılmasına ama bunlar Sümer tarihçilerinin üzerinde etki yapmadılar. Asıl modern sayılacak tarih anlayışı ortaya çıkmadan önce, her varlığın ve nimetin kendi tanrılarının bir lütfü olduğu fikri hakim kaldı. Sümerleri ayıplayacaklar, şimdi bile bu zihniyette pek çok insanın hatta insanlar gruplarının yaşamakta olduğunu düşünmelidirler.

Modern tarih anlayışında objeler tarif edilir, sınıflanır taktikten genelliğe doğru yükselveren ve işleri kendi kendine yürür. Bunlar metotları teşkil ederler. Fakat bu genel tanımlar Sümerlerde yoktu. En azından eserlerinde anlatılır ve anlaşılır durumda değillerdi. Pek çok sahada bu tespit ediliyor. Kazılarda gramer formları üzerinde listeler gösterilen tabletler bulunmuştur. Bu kataloglar,

gramerlerin tasnifi üzerinde derin bilgiler veriyor. Listeler üzerinde bilgiler varda, hiçbir yerde kaideler bulunmuyor. Hatta; ortaya çıkarılmış pek çok matematik dokümanlar da durum aynı. Cetveller, problemler, izahlara açıklık getiren bir genel kanun, bir mütearife (xiome) herhangi bir teoriye rastlanmıyor. Hatta ağaç, nebat, hayvan ve taş isimleri ihtiva eden listelerde bulunmuştur. Sümerli tabii ilimler profesörleri bunları yazmışlardır. Bu envanterlerin prensiplerini anlama imkanlarımız yok. Aşıkırı bunlar hakiki ilmi bir anlayıştan hatta; botanik, zoolojik yahut mineralojik kanunlar içtihatlarından gelmiyorlar. Bulunmuş hukuk koleksiyonları da var. Toplanmış ve listelenmiş bu kanunlar yüzlerce dir. Bunların hiç birisi genel anlamda jüridik bir düzenleme göstermiyor.

Tarihte yeniden dönülürse, tabletlere ve saraylara bağımlı histarorafların topladıkları güzel yazılar listelerinde hemen hiçbir şey görülüyor. Doğru metodik ve yükseltici bir tarih anlamı çıkmıyor.

İnsan esprisinin sanatın insan düşüncesini
KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

iyi yönlendirildiği ve iyi anlaşılmasına yardımcı olduğunun idrakini anlaması daha yenidir.

Sümerlerde Lepreux ve Grekler de görüldüğü üzere komple Tarih eserlerine rastlanıyor. Sümerler bir çok cins edebi tarz yarattılar ve geliştirdiler. Efsane (Mythes) Kahramanlık hikayeleri, dini marşlar (Hymnes) ve acındırma nağmeleri, denemeler, atasözleri (Proverbes) ve şurada, burada bilhassa epope'ler de tarihi denilebilecek hatıralar. Fakat tarih edebiyatı denilebilecek bir bulgu yok. Adak heykelleri, dikili taşlar (Steles) kozalaklar (Cones) silindirler, vazolar tabletlerdeki yazılar tarihi eserler maiyetinde anılabilirler. Göze çarpan olaylar kontanporon ve izoledirler. Bazıları öncelerdeki olayları ilgilendiriyor. Tarih sayılabilecek bu olayların tespiti, İsa'dan önce 2400 yıllarına ait bulunuyorlar. Bunlara benzeyen başka vesikalar dünya literatüründe görülüyor.

Bu bahsettiğimiz primitif tarihçileri AGASH da yaşıyorlardı. Bu şehir Sümerlerin ortasında bulunuyordu. UR-NANSHE tarafından kurulmuş aktif bir hanedanın merkezi durumunda idi. Küçük oğul kahraman RANNTTUM tarafından

geliştirilmiştir. Hatta bir ara bütün Sümer ülkelerinde hakimiyette temin edilmiştir bu kurulan hakimiyet kendisinden sonra LAGASH ın yıldızı sayardı ve URGKAGİNE etkisiyle söndü. Bu sonuncu UR-NANSHR dan sonra 8. hükümdardı. Akıllı bir reformcu olan bu prens UMMA Kralı LUGALZAGGİSİ nin kafa tutmasına dayanamadı, battı. Kendisi de AKKAT'IN büyük SAROO'U tarafından öldürüldü..

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

SÜMERLERDE İLK SÖYLENECEK SÖZLER 1

Eskiden, büyük âlimlerin bile bilmedikleri Ortadoğu Bölgesine inhisar ediyor. Bütün tarihi bilgilerde büyük İskender'e denk düşen bilgilerden ibaret idiler. Tetkik için başvurulmuş eserler Mezopotamya'da bulunmuş üzerinden çivi yazıları bulunan tabletlerdi. Bu tabletlerin bir kısmı pişmiş, bir kısmı çiğ kilden yapılmışlardı. Sümer Dili bu çivi yazısı ile yazılmıştır. Dünya medeniyetinde tanınan en eski yazı budur.

İğne ucu ile biriktirilen bu bilgiler, tarihçi Toynbee'yi de ilgilendirir. Toynbee bu bilgileri ihtiyatla karşılar.

Âlimler insanların il olarak terakkilerini, ilk din anlayışlarını araştırıyorlar. Bunlar yazı olarak kayıtlara nasıl geçirilmişlerdir? İlk politik, sosyal ve filozofik görüşler nelerdir? İlk vakanüvisiler, ilk kahramanlıklar, ilk destanlar, ilk ilahi marşlar, ilk jüristik yarışmalar nasıl oldular? İlk sosyal reformlar nasıl düşünüldü ve nasıl yapıldı? İlk vergi

azaltılması ne zaman düşünüldü ve nasıl yapıldı?

İlk kanun koyuculuk nasıl oldu? İlk ikili parlamento ne zaman işlemeye koyuldu? İlk okul neye benziyordu, programı nasıldı?

İşte bunlar tarihin başlangıcını tespit ve tayin ederler. Tarih ancak bunlarla aydınlatılabilir. Bunlar Sümerologların da sevincini teşkil ederler. İşte ilk yazıyı bulanlarda Sümerlerdir. Sümerologlar bu buluşların ortaya çıkartılmasına vasıta olmaktadır.

İşte bunlar 100 sene önceleri bilinmiyorlardı. Âlimler ve arkeologlar Mezopotamya'da kazılara teşebbüs ettiler. Aradıkları da Asur ve Babillere ait olması gereken eserlerde. Bunlar böyle düşünüyorlardı. Grek ve İbrani kaynaklarından bu sonuçlar hakkında bilgi edinmişlerdi. Sümer'ler ve Sümer ismi bile kendileri için birer bilmededen öte geçemiyordu. Bir medeniyet yazısı olmasına rağmen tam bir karanlığa gömülmüştü.

Şimdi Ortadoğu da Sümer adı ve medeniyeti çok iyi tanınıyor. Fiziksel durumlarını bildiren

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

heykeller, dünya müzelerini doldurmaktadırlar. Bu müzeler eserlerle doludur. Kolanlar ve tuğlalar mevcuttur. Saraylar ve mabetler, bunlarla yapılmıştır. Kullandıkları aletler ve silahları da mevcuttur. Vazoları ve seramikleri hayranlık uyandırmaktadırlar.

Harpları (Larp), Lyraları (bir cins telli saz) mücevherleri, süs eşyaları meydandadır. On binlerce tablet, tetkik Safhasına getirilmiştir. Bunlar arasında pek çok ticari, jühidik ve idari anlaşmalar vardır. Bunlar Sümerlerin sosyal yapı ve şehir düzenini ortaya koymaktadırlar. Bu tabletler arasında henüz aydınlatılmamışları da bulunuyor. Sümerlerin en büyük eserlerinden birincisi de yazıları olmuştur.

Muhtemelen İsa'dan önce IV. Milenyumun sonlarına doğru tahminen yine 5000 yıl var ki Sümerlerin ekonomik ve organizasyon sıkışıklığından dolayı kil üzerine yazmayı düşünmüşlerdir. İlk denemeleri objelerin şekillerini yapmaktan ileri gitmemiştir. Buna “Resim Yazısı (pictographi)” deniyor. Bu yolla en elemen ter idari parçaların işaretlenmesinden daha ileri geçilemiyor.

Yazı teknikleri değiştirdiler bu Resim Yazısı değişmiş ve harfler sadece şekilleri değil, sesleri de ifade eder duruma gelmiştir. İsa'dan önce III. Milenyumun ikinci yarısında Sümer yazısı en zor edebiyat ve töre eserlerini meydana koyacak kadar gelişme göstermiştir. III. Milenyum sonunda Sümer edebiyatçıları tabletler üzerine yazmışlardır. Bunlar düz veya silindir şeklindedir. Bu suretle eserleri ağızdan ağza yayılma şekli tarihe karışmıştır.

İsa'dan önce II. Milenyumun ilk yarısından sonradır ki; edebi eserleri teşkil eden toplu tablet ve parçalarına rastlanıyor. Bunları ekserisi 1889-1900 arasında ortaya çıkartılmışlardır. Bunlar Nippur'da bulunmuşlardır. Bu Nippur antik kenti bu günkü Bağdat'tan 2000 kilometre güneyde bulunur. Bu nippur tabletlerin bir kısmı Philadelpin üniversite müzesinde, bir kısmı da İstanbul Eski Eserler Müzesinde bulunmaktadır. Diğer birçok tablet ve parçalar kaçak kazıcılar ve eski eser kaçakçıları eliyle temin edilebiliyor. Bu yolla elde edilen eserlerin hemen topu, İngiliz Britisl Müzeum'da bulunmaktadır. Paris Louvre'da, Berlin'de, Yale [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

Üniversitesinde de vardır. Bu eserlerin boy ve ehemmiyetleri değişiklik gösteriyor. 12 kolonlu büyük tabletler yanında birkaç satırlık ve kırık dökük olanları da vardır. Büyükler sık yazılmış çok satır intiva eder. Bu tabletler ve parçalar üzerinde yazılmış edebi eser sayısı yüzleri çok geçer. Uzunlukları bazı bazı ilahi marşlar (Hymne) 50 satırı bulduğu gibi , bazı efsanelerde (Mytle) bin satırı geçebilir. Sümerlerde, İbranilerde kutsal kitap Greklerde İliade ve Odesee yazılmadan bin sene önce Mythe, epope, Hymne, Lamantasyon (Lamanttions), atalar sözleri, hikâyeler ve denemelerin hepsi asrımızın kazılarından çıkartılmış bulunuyordu. İşte bunların hepsi asrımızda hazırlanmış ve gün ışığına arz etmiştir. Bunlara küçük işler denilebilir mi?

SÜMERLER'DE İLK SÖYLENECEK SÖZLER2

Tabletlerin ve parçalarının bozuk ve eksik yerleri yeniden düzenlenip tamir edilmektedirler. Bu iş bazen hem çok uzuyor, bazen de imkânsız oluyor.

Bozulmadan bulunmuş Sümer tablet ve parçalarının ise, tercüme edilmeleri bir sorun oluyor. Bu kadar yıl unutulmuş bir dilin grameri oldukça iyi tanınmıştır. Fakat vokalistler sorun yaratıyor. Şöyle ki: Sümerolog Kantex'in anlamını göz önünde bulundurarak, bir sözcüğün delaletini tayin etmeye çalışır. Hâlbuki burada söz konusu olan sözcüğe bağımlı veya bağlı olabilir. Bu çalışma yıpratıcıdır. Fakat son yıllarda, pek çok çeviriciler yetişti. Bunlara kıymet vermek gerekiyor.

Arna Bobel 1923'de Sümer Grameri üzerine bir eser yayımladı. Bu eser Sümerce için bir

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

dayanak oldu. Bu eserde görünen elli kadar seçilmiş tablet'in geliş yeri Nippur şehrinin kazılarıdır.

Pennsylvania Üniversite profesörlerinden Edward Chiera; Sümer literatürü çözücülerindendir. Sümer Edebiyatı üzerinde derin ve açık görüşleri vardır. Nippur orijinli esas dokümanların Pennsylvania ve İstanbul tabletlerini kitabına almıştır. 1924'de İstanbul'a gelmiş elli kadar eser kopya etmiştir. Bu tabletlerin büyük çoğunluğu büyük oranlardadır. Bunlar iyi muhafaza edilmelerdi. Bu tabletler, âlime yeni ufuklar açtı. Bu tabletlerden sonra, aynı insan Pennsylvania Üniversitesinde 200'den fazla tabletin kopyasını yapmıştır. Bu çalışmalar ilim adamlarının hizmetine sunulmuştur. Bu suretle Sümer Edebiyatının birçok örnek koleksiyonları işlenmiş oldu.

Kramer'de bu ortaya konan dokümanlar sayesinde, sorunla ilgilendi. 1930 senelerinde Arna Poebel ile beraber çalışan Kramer formasyonunu derinleştirdi. Cheire, Kramer'i Chicago'ya çağırıp Asur diksiyonlerinin başına geçmesini istedi.

Kramer yaptığı kopyaları da beraberinde götürdü. Bu kopyalar üniversitede iki bölüm halinde yayımlandı. 1932 de Cheire ölünce Kramer onun yerine geçirildi. Ama neşredilen iki cilt Cheire'nin adını taşımaktadır. Tam aydınlığa erişmek için bu Nippur orijinli pek çok tablet ve parçasının kopyalanıp sonra da pek çok mütehassıs tarafından üzerinde çalışması gerekiyor.

Kramer; son iki yılının ilmi çalışmalarını ftografiye, eksiklerini tamamlamaya, çevirmeye ve yorumlamaya hasretmiştir. 1937'de İstanbul'a geliyor. Guggenmeim fonundan bir bur buluyor. İstanbul Eski Eserler tam yardım görüyor. Bütün memurlar, iş birliği içine giriyorlar. Nippur asıllı 170 tablet ve parçasını kopya ediyor. Bunları hem Türkçe ve hem de İngilizce neşredilerek âlimlerin istifadesine sunuluyor. Daha sonra Krammer, eski görev yerine dönüp çalışmalarına devam ediyor. Eserleri kataloglara geçiriliyor, bu tabletler şimdilik tam aydınlanmış değiller. Bu tabletlerin hangi sorunlara karşılık oldukları edüt halindedir.

Krammer 1946'tı da tekrar İstanbul'a geliyor, **KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**

içerikleri Mythe ve hikaye olan 100 tablet kopyalarını çıkartıyor. İstanbul'da kopya edilmeyi bekleyen yüzlerce tablet varmış. Bunlar yapılmadan da üzerlerinde ilmi çalışmalar yapmak mümkün gözüküyor. Bu çalışmaların devamı için Bulbrigt bursu temin edilmiş. 1951-1952 yıllarında çalışmamaya üç kişi ile birlikte tekrar başlanıyor. Hatice Kızılay, Muazzez Çığ (İstanbul Eski Eserler Müzesinde Arşiv Uzmanı) ve Kramer kendisi bu üçlüyü teşkil ediyorlar. 300 yeni tablet ve parça kopya ediliyor.

Bu son seneler devamınca, birçok yeni Sümer takım eserleri ortaya çıkartılmıştır. 1948 de Chicaga Üniversitesinin doğu Enstitüsü ve Philadelphia Üniversitesinin para kaynakları birleştiriliyor. Nippur'da ara verilmiş kazılara yeniden başlanması için bir kazı heyeti gönderilme karar alınıyor. Tam 50 yıl durmuş olan kazılar yeniden başlatılıyor. Yeniden günışığına çıkartılan tablet parçaları, Doğu Enstitüsünde T Hokild Jacobsen tarafından tetkike tabi tutuluyor. Bu zat tanınmış bir Astrologdur. Böylece Sümer edebiyatındaki pek çok boşluk doldurulacaktır. Pek çok tablet ve parça deşifre edilecektir.

SÜMERLERDE OKUL

Sümerlerde okul doğruca yazılan, cüneiform yazıdan çıkartılmıştır. Keşfi, gelişmesi insanlık tarihi için büyük bir katkı olmuştur.

Dünyanın en eski yazılı vesikaları Uruk antik şehir harabelerinde bulunmuştur. Binden fazla küçük ve pictographique tablette. Bunlar da en çok küçük bir borca, bürokratik işlerde ve yardımlaşmalara aittirler. Fakat birçokları, ezbere öğrenilecek, kolayca kullanılacak sözcüklerin listelerini oluşturuyor. Başka bir diyişle, Hristiyanlıktan üç bin yıl önce, katip sınıfı insanlar bir okul ve eğitim terimini ve nosyonunu biliyorlardı. Takip eden asırlarda, bu sahada gelişmeler pekte hızlı olmadı. Buna rağmen, III. Milenyumun ortalarına doğru bütün Sümer ülkesinde, bir hayli adette okul görülüyordu. Yazı

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

pratiği öğreniliyordu. Neo-Sümer'in beşiği olan antik Shuruppak'da 1902-1903 tarihlerinde pek çok okul texte'leri bulundu.

Bunlar, İsa'dan önce tahminen 2500 tarihlerini işaretliyorlar.

Bilhassa, III. Milenyumum ikinci yarısında; Sümer okul sistemi hem gelişti ve hem de zenginleşti. Bu devreye ait on binlerce tablet bulunmuştur. Şüphe yok ki, toprak altında daha yüz binlercesi var ve kendilerinin gün ışığına çıkartacak ilmi kazılar bekliyorlar. Bunların çoğu idari tabletler. Bunlardan Sümerlerin ekonomik durumlarını öğreniyoruz. Bu devirde binlerce katip görevlilerinin hizmette olduklarını öğreniyoruz. Basit işler gören ve yöneten katipler yanında, yüksek kademede çalışan katiplerde bulunuyorlardı. Kralın ve mabetlerin emrinde çalışanlarda mevcut. Büyük ihtisas gerektiren katiplere de Rastlanıyor. Devletin yüksek kademelerinde çalışanlarda düşünülürse, katiplerin (Seribe) basit bir yazma işi olmadığı anlaşılıyor. Daha açık söylemek gerekirse o zamanlar katip diye anılan insanların, bu günmü anlamı taşımadıkları

anlaşıyor. O zamanki katip sınıfı ile Osmanlının ketebe sınıfı ve cumhuriyetin yazı işlerinde çalışanlar, aynı şeyler değiller.

Aslında elimizde bu eski devir Sümerlilerin eğitim sistemlerini, organizasyonlarını, pedagojik metotlarını bize izah edecek tek bir tablet dahi mevcut değil. Bu bilgilere ulaşmak için II. Milenyumun ilk yarısının beklenmesi gerekecektir. Miletan önce olan bu tarihe tekabül edecek arkeolojik seviyelerde, her cins ödev ve ait yüzlerce tablet bulunuyor. Hatta bunların çoğu okul çocukları tarafından günlük ödev olarak ilk yazılan tabletlerdir. Bunlar arasında işe yeni başlayan acemilerin yanında, gelişmişlerinki ve hatta diploma alma seviyesine gelmiş olanların kilerde vardır. İşte bunlardan, her sistem ve hem de pedagojik metot hakkında bilgiler çıkartılabiliyor. Programların tatbikatı hakkında bilgi edinilebiliyor.

Sümer okulları, profesyonel bir eğitim veriyorlardı yani; ders alan katip namzedi, ihtiyacı olan sahada çalışma bilgisi alıyordu. Yönetim, iş büroları, saray ve Mabetler iş yerleri olarak **KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**

sayılmaktadır. İlk kaideler bunlardır ama kurslar ilerledikçe ve çocuklarında yaşları arttıkça, programlarda genişliyordu. Böylece, gide gide okul, kültür ve ilim kurumlarına dönüşüyordu. Her cins ihtiyaç kurumu, bu arada teolojik, botanik, zooloji, mineraloji, jeolojik, matematik ve geometrik, hatta lengustik kurumlar bunlar arasında bulunuyorlardı.

Edebiyat merkezleri vardır. Bunlarda hem eski eserlerin kopyaları yapılıyor, hem de yeni eserler ortaya getiriyorlardı.

Her ne kadar yetişenlerin çoğu saray, mabetler ve zenginlerin hizmetlerinde kalmış olsalar da, aralarında araştırma ve eğitim için ömür vakfedenler de vardı. Bunların hayat kazanma yolunu da böyle temin ediyorlardı.

Elbette ki Sümer okullarında, başlangıçta mabet etkileri vardı. Fakat sonraları seküler (Seculere) kuruluşlar gelişti. Daha sonraları programlar büyük çapta laikleştirdi. (Bu bilgiye göre laik anlayışı ve idarede eski Yunanistan değil, Sümerler başlatmış oluyor.

Eğitim genel ve zorunlu değildi. Öğrencilerin çoğu varlıklı ailelerden geliyordu. O günün fakirleri de tahsilin ağır masraflarına dayanma imkanlarından yoksundular. En azından, Asur bilimciler böyle sanıyorlardı. Ancak bu bir hipotezdir fakat 1946 da bir Alman Assiyoolog'u Schneider, bu sorun üzerine eğildi. Neşredilmiş binlerce idari tablet üzerinde çalışmalar yaptı, İsa'dan 2000 yıl önce, katip olarak nitelenen beş yüz kişi babalarının da mesleklerini de göstermişlerdi. Bunların hepside katip (Scriles) tahsili yapmışlardı. Bunların hepsi de vali, site başkanı, sefir, mabet yöneticisi, subay, nehir gemi kaptanı, yüksek memur, papaz, yönetici, sürveyant, arşivist ve muhasebeci bulunuyorlardı. Kısaca; bu katip okulu

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

SÜMERLERDE BİR OKULLUNUN HAYATI “LE’CHE ÖRNEĞİ”

Üniversite öğrencileri bizzat kendilerinin tabi olduğu öğretim sistemleri için ne düşünüyorlardı? İşte 4000 yıl yaşı olan bir texte sunu bize öğretiyor. Bu texte’in parçaları toplanmış, gereken tamir ve etütler yapılmıştır. Eser tercüme edilmiştir.

Bu dokümanda bir okullunun günlük hayatına temas ediliyor. Adı belli olmayan ve İsa’dan 2000 yıl önce yaşamış bir okul yetkilisi tarafından kompoze ediliyor. Basit olarak anlatılmak istenirse, insan tabiatı, bin yıllar boyunca pek az değişiklik göstermiştir.

Texs’te söz konusu olan ve bu günkünden pekte farklı olmayan okullu, okula geç kaldığı korkusuna kendisini kaptırıyor. Okul yetkilisinin, kendisinin görevini tahsis etmeyebileceğinden şüpheli. Uyanır uyanmaz kahvaltısının acele hazırlanması için annesini sıkıştırıyor. Okulda her kötü hal gösterdiğinde okul yetkilisi ve yardımcısı

tarafından dövülüyor. Bundan öğreniyoruz ki; cezayı gerektiren Sümer karakteri, baget ile kürsüden teşekkül eder. Kürsüde teşhir ediliyor denilebilir.

Geliri az olan hocaların, okulunun ailesinden bazı küçük ek gelirler temin etmesi de söz konusudur. Sümer’de bu cins ek gelirler pekte yadırganmıyor.

Sümerler; okula tablet evi diyorlar. Bunun bir kısmı kütüphane olarak ta kullanılıyor. Bu denemelerde hiç şüphe yok ki bin profesör yazılmış olmalıdır. Bu profesör; mesela çocuğa şöyle bir soru yöneltiyor. “Çocuğum çok küçüklüğünden beri nerelere gittin ?” Çocuk cevap veriyor: ”Okula gittim”, okulda ne yaptın? Çocuk cevap vermeye devam ediyor ”Okula gittim”, okulda ne yaptın? ”Çocuk cevap vermeye devam ediyor. Konuşmanın yarısı böyle devam ediyor. Çocuk “Tabletleri ezberlediğini, kahvaltı yaptığını, yeni tabletler hazırladığını, onların üzerine yazılar yazdığını, işi böylece bitirdiğini ve sonra bunları tekrar ettiğini, öğleden sonra kendisine yeniden yazma görevi [KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

verildiğini hikaye ediyor. Sınıf sonunda eve gittiğini, babasının evde oturmuş olarak bulduğunu, okuldaki güzel çalışmalarını babasına anlattığını zevkle anlatıyor. Sabahın erken saatinde uyandığında da hemen kahvaltısını istiyor. Okula geç kalmak istemiyor. Kahvaltıdan sonra yola koyuluyor. Okulda sürveyyantla karşılaşıyor. Eğer geç kalmışsa sürveyyant tarafından azarlanıyor. Heyecan içinde öğretmenini karşıısına getiriliyor. Öğretmenini saygı ile selamlamasını gerekiyor. Bu da bir görev çocuk için.

Bunlara karşı mahcup durumda olacak çocuk, bu günü kendisi için nasıl uğurlu bir gün sayacak? Elleri cetvel veya çubukla vuruluyor. Nasihat verilmesi de mümkün olabildiği gibi, okulun büyük kapısından evine gönderilebiliyor. Bazen de yazıları beğenilmeyip yeni ödevle yükümlü kılınıyor.

Bu cezaların çok olduğu ve dayanma sınırlarını taşıdığı da olabilir. O zaman işin iyilikle sonuçlanması yoluna gidilir. Geçinilmeyen hoca, çocuğun babası tarafından eve davet edilir. Yakın tanıdıkları da davete icabet ederler. Bu yolla

hocanın gönlü alınacaktır. Tarih taşıyan cezalardan ilki budur. Eve davet edilen hoca, evde başköşeye oturtulur. Öğrencisi hocanın hizmetinde bulunacaktır. Çocuğun okulda çalışıp beğeni kazanan tabletleri de babanın karşısına raflara dizili dururmuş. Bu da Sümerlerde bir adetmiş.

Çocuğun babası, yeni elbiseler içinde hocanın yanında durur ve hocaya şarap ikram edermiş, kendisine azami saygıyı gösterir ve parmağında bir halka (belki de yüzük) takarmış. İkrama boğulan hoca, şairane sözlerle çocuğu (katip scrbe) övermiş.

Deneme böyle bitiyor. Ne hoca ve nede çocuk yaşadıkları zamanda 4000 yıl sonra XX. Ve XXI. Asırda başka nesillere bilgi verip örnek olacaklarını nasıl bilebilirler? Bu çalışma kopyalarından 20 kadarı oldukça iyi korunmuşlardır. 13 adet kopya, Philadelphie Ünivirseti Müzesinde, 7 tanesi İstanbul Eski Eserler Müzesinde bulunuyor. Kalanları de Louvre Müzesinde imiş.

Bu yazıları yazmak için istifade ettiğim kitabın yazarına bu tabletin bir parçası geliyor. Bu **KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**

tablet parçası kitabın yazarı Tarih Sümerlerde başlar isimli kitabı neşrediyor. Bu tabletin tamamını anlamak için bu kitap ve Stephae Langen, Edward Chiera ve Henrie Genoillac aynı tablete ait başka parçalarını birleştiriyorlar. Bu yeni durumla tableten bir şey anlamak mümkün duruma geliyor. 1938 de, kitabın yazarı Gramer'in bir İstanbul ikametinde tabletin 5 parçası daha bizim müzemizde meydana çıkartılıyor. Bu parçalardan bir tanesi 4 kolon ihtiva ediyor. Eski neşredilmiş tablet parçalarıyla bir araya getirilince, bazı kırılmış küçük parçaları hariç tutulursa, tabletin bütünlüğünün anlamı ortaya çıkıyor. Bir ilmi çalışmanın nasıl zor olduğunu ve ilim adamlarına nelere mal olduğu hakikatinde siz okuyuculara anlatmak imkanı ortaya konuyor.

Tabletin aydınlatılmasında ilk engel böylece anlaşılmış oluyor. Geriye ilmi bir çevri sorunu kalıyor. Doküman o zaman kıyamet yüklenecektir. İlmi tercüme sorunu da kolay değer. Bu iş lisan bilen birinin bildiğini o lisandan bir eseri kendi diline çevirme işi oluyor. Sümerologlardan Thorkild Jacopsen Adam Falkenstein birçok tablet

çevirisi yapılmıştır. Bu çalışmalara Bene Lensberg'in Sügjestiyonlarını da eklenmiştir. Bu sonucu alim öncüleri Leipzig ve Ankara Üniversiteleri azası idi. Şimdi Chicago'da doğu bilimlerinde çok meşhur bir Assyrologdur. Bu texte ise tam olarak çevrilmiştir. 1949 da da neşredilmiştir.

Şu demektir ki;bir çok Sümer ekspresyonları ve sözcükleri antik denemelerde daha belirlilik kazanmışlardır. Hatta birçokları da tam karanlık içindedirler. Zaman alimlerinin himmetleriyle bu manialarda ortadan kalkacaktır.

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

SÜMERLERDE KANUNLAR DERGİSİ “İLK MUSA”

İlk Musa, Peygamber anlamında kullanılıyor. Şimdiye kadar, yani Sümerlerin başlangıç anlarında tanrı ve tanrıçalar var. Bunların adedinin de 50 olduğunu yazmıştık. Bu tanrıların yaşantıları, insana benzedikleri ve Sümer memleketinin her şeyini Sümer insanları için hazırlanmış olduklarını da işaretleyip geçmiştik. Fakat; bu söyleyip yazdıklarımız ve okuduklarımız arasında, Peygamber sözcüğünün anlamını veren bir şeye rastlamamıştık. Şimdi görüyoruz ki; sonraları onlarda da Peygamber nosyonu uygulamaya başlanıyor. İsterseniz siz.bu nosyon ilham ediliyor deyiniz. Neticeyi değiştirecek bir şey olmaz.

1947 yılına kadar, gün ışığına çıkartılmış en eski kanunlar listesi Hammurabi'nin olanlardı. Yani; biz onu sanıyorduk. Bu meşhur Sami (Semite) İsa'dan 1750 sene evvele doğru yaşamaya konmuştu. Küneiform harfleriyle ve Babil Dillerinde yazılmıştı. Tekst; öğünücü bir başlangıç

ve beddualarla dolu bir sonuç arasına sıkıştırılmış üç yüze yakın kanun ihtiva ediyordu. Yazıyı taşıyan derinlik taşı, bu gün Paris'in Louvre Müzesini süslemektedir. Taşlar oldukça iyi muhafaza edilmiş olarak bilinen en eski hukuk prensiplerini ihtiva etmektedir. Bu da insanlığa Mezopotamya yadigârı olarak kalmıştır. Kalmıştır ama; sonradan pekte eski olmadığı anlaşılmış bulunuyor. Sonradan;1947 de Lipit İshar tarafından 150 sene daha önce ilan edilmiş olan bir başka kanun ortaya çıkarmış bulunmaktadır.

Bu kanun, bu defa dikili taş üzerine yazılmış olarak değil, güneşte kurutulmuş kil tablet üzerinde bulunmuştur, bu defada yazısı kuneiform ve dili Sümerce'dir. Bu tablet bu asrın başlarında gün ışığına çıkartılmış ve fakat çeşitli sebeplerden dolayı mahiyeti anlaşılmış ve nede neşredilmiştir. 1947 ve 1948 senelerinde Pennaylvania Üniversitesi Müzesi yardımcı kurucularından Francis Stceele tarafından tamirâtı ve tercümesi yapılmıştır. Yine bir başlangıç ve sonuç bildirgesi arasına sıkıştırılmış birçok kanun ihtiva etmektedir. [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

Bunlardan 37 tanesi hiç arızasız olarak elde bulunmaktadır.

Lipit İshar'ın bu büyük buluşu çabuk eskimiş ve bu defa 1948 de Irak Bağdat Müzesi Müdürü Taha Baçır (Taha Bekir olacak) tarafından Tell Barmal gizli kalmış sit bölgesinde daha eski olduğu mutlak olan bir kanun daha ortaya çıkarıldı. Hammurabi Kanunlarında olduğu gibi, bu tabletlerde Babil dilinde yazılmışlardı. Aynı sene Yale Üniversitesinden Albercht Coetze tarafından etüt edildi ve kopyalandı. Babil dilinde yazılmışlardı. Aynı sene Yale Üniversitesinden Albercht Goetze tarafından etüt edildi ve kopyalandı. Kendisi assyriolog idi. Kanunun önündeki kısa bir başlangıç sözü konmuştu ve sonuç geleneği konmamıştı. Bunda; Bilalama adında bir kraldan bahsediliyordu. Bu kralın Lepit İshardan tahminen 70 yıl daha önce yaşamış olduğu anlaşıyor. Bu kanun hemencecik en eski tanınan kanun olarak kabul gördü. Bu da sadece 1952 tarihine kadar sürebildi. Tam 1952 senesinde, bu istifade ettiğimiz yazının yazarı bizzat Samuel Noab Karmar açıklayacağı şartlar altında bir tablet kopyaladı ve tercüme etti. Bu

tabletteki kanun Sümer Kralı Ur Nammu tarafından ilan edilmişti. Bu Sümer Kralı Un şehrinin üçüncü hanedanını teşkil ediyordu. Bu hanedanın temelini atmıştı. Zamanı da İsa'dan önce 2050 senesine tekabül ediyordu. Babillerin Hammurabi kralı olmadan 300 yıl öncelere tekabül ediyordu. Ur Nammu tableti İstanbul Şark Antik Eserleri Koleksiyonunun içinde bulunmaktadır. Zaten yazar; Kramer'de bu yazıları yazdığı sırada İstanbul'da görevli idi.

İlmi dürüstlüğe bakın ki; yazar eğer F.R. Kraus'un mektubu olmazsa bu tablet hakkında hiçbir bilgiye sahip olmamış olacağını açıklayabiliyor. Sonda Kraus'ta bizim Türk Müzesine çalışmak için gelmiş ve Kramer'le de orada karşılaşmış. Kendisi de Müze Müdür bulunuyormuş. Yazdığı mektupta adıl iki tablet bulunduğunu ve bunların birleştirdiğini yazmış, bu keşfettiği ve yapıştırdığı tabletleri Nippur koleksiyonunda 3191 numara ile kataloga geçirmiş. İşte Kramer dostunun belirlediği tabletin adli tabletin kopyalanması ve etüdünü istemiş, daha çok tavsiye etmiş.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Kramer numarasını belirlemiş tableti masasına istiyor ve onun güneşte kurutulmuş olduğunu, renginin donukluk ve ebadının da 10 a 20 boyutunda bulunduğunu görüyor. Harflerin yarıya yakını tahrip edilmiş durumda imiş. Dikkatli birkaç gün çalışmadan sonra mahiyeti ortaya çıkmaya başlamış, şekli meydana çıkmış ve kendisi heyecan içinde bunun en eski kanun olduğunu anlamış oldu.

Tablette, ince çizgilerle sekiz kolona ayrılmış. Bunların yarısı önde, yarısı da arkada bulunuyor. Her biri satırlarla kaplı 45 bölme gösteriyormuş. Bunlarında yarısını okunabilir olduğu bildiriliyor, önde uzunca bir başlangıç mevcut. Yalnız; tahripten dolayı bir kısmı anlaşılır değil. Kısaltılmış şekli şöyle:

Dünyanın yaratıldığı ve Sümer ile Ur şehirlerinin yazgısına karar verilmiş olduğu zaman iki esas tanrı olan an ile Enlil Sümer tanrıçaları, güneş tanrısı olarak Ur Kralını güneş tanrısı Nanna olarak belirlediler, bundan sonra Nanna yer temsilcisi olarak Ur Nammu'yu seçti. Sümer ve Ur yönetmesi böyle istendi. Yeni seçilen şef ilk iş

olarak ülkesinin politik ve askeri asayişinin düzeltilmesini kendisine iş edindi. Lagash komşu devletleriyle çalışmaya karar verildi. Bu komşu Un aleyhine genişleme politikası güdüyordu. Kral Namhani yenildi. Kralı Öldürdükten sonra, Kral Nanna ile kuvvetlenmiş olarak şehir, Ur şehirlerinin ilk hudutlarını tespit etti.

Sonra şehrinin iç işlerinin moral ve sosyal yönlerinin düzeltilme zamanı geldi. Kanunda okunduğu gibi kaçakçılar ve şehrin öksüzleri, koyunları ve eşekleriyle yarış edencesine yiyici ve rüşvetçiler ortadan kaldırdı. Öksüzlerin zenginlere boyun eğmeleri önlendi. Dullar varlıklarından, işçilerde madencilerin tasallutundan korudu. Bütün bunlarla adaleti temin etmek ve vatandaşlarının yaşamaktan mutlu olmalarını temin etmekte.

Tabletin arkasında, tahripten dolayı bu kanunlar dahi tam belirli değillerdi. Beşte bir muhteva, bazı ihtimallere göre yeniden belirlendi. Bunlardan biri belki bir su denemesini anlatıyordu. Bir başkası, bir esirin efendisinin yanında dönüşü anlatılıyordu. Fakat bu uç ötekiler, çok parçalı ve [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

çok az okunur olsalar da insanın sosyal ve spitürel gelişmeleri için çok ehemmiyet taşıyordu. Görülüyor ki İsa'dan 2000 yıl önce bile “Dağ Kanunu Göze Göz, Dişe Diş” Hephreuxlerde de geçerli idi. Daha geç devirlerde, Yahudilerde; vücut cezalarının yerini tutacak daha insalcıl cezalar getirilmiştir.

Belki yeni araştırmalar, daha eski kanunlarda ortaya koyacaklardır. Şimdilik beklemek zorunda olduğumuzun bilinmesi gerekiyor.

SÜMERLERDE İLK PARLEMANTO

Bu texte de zikredilen parlemanto basit, yufka bir iş veya işler için toplantıya çağrılıyor. Çok fevkalade işler için çağrılar yapılabiliyor. İki meclisin birlikte toplanmasından oluşan parlamento:”ne pahasına olursa olsun barış” ve “savaş ve tam bağımsızlık” gibi ehemmiyetli sorunlar karara bağlanıyor parlemantoda. Bu anılabilir durumların oturumları böyle oluyor, çok yakın tarihlerde.

Çok yakın tarihlerde ve gerekse İsa'dan 3000 yıl önceleri Sümerlerde bir çok şehir devletleri yaşamış ve hakimiyet için de yarışta yapmıştır. Elbette ki bu devirler arasında farklar vardır. Bu site (şehir) devlet buluşu Sümerlerindir. Sümer atasözlerinde gerek “kish”,en mühim sistemlerdendir. “Deluga” sisteminden sonra, [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

krallık yetkilerini gökten almıştır. “Uruk”da daha güneyde olan bir sistemdir. Kudretini ve yetkisini yayıyor ve kendisine karşı yarışanları yok etmekle tehdit ediyordu. Kish Kralı (şiirde adı Agga'dır) tehlikeyi seziyor: Kendi hakimiyetini kabul etmez ise, kendileriyle savaşacağını Uruk Kralına bildiriyor. İşte böyle ehemmiyetli bir anda Uruk parlamantosunu çağırıyor (Eskiler ve Valides'ler)

Söylediğimiz bu kahramanlık şiirinden, iki Sümer sitesi rekabetini öğreniyoruz. Mühim şahsiyetlerden AGGA, KISH şehri ilk hanedanının son temsilcisidir. Gılgamesh URUK Kralı ve “Gulbah” senyörüdür. Şiir Uruk'a AGGA'nın gönderdiği adamlarla başlıyor. Gelen bir ultimatodur. Cevap verilmeden Gılgamesh şehrinin Eskiler Meclisiyle dayanışma yapıyor. Kral bunu yaparken KISH'in hakimiyetini kabul etmemelerini, fakat silahlanarak zafer için savaşmalarını rica ediyor. Senatörler bu işe pek taraftar görünmüyorlar. Barış için emir altına girme gikri galip geliyor. Böyle bir düşünce Gılgamesh'in nefretini anlatıyor. İkinci Meclis üyeleri savaş kararı veriyorlar. Asla KISH hakimiyeti altına

girilmeyecektir kararı Gılgamesh'in içini rahatlatıyor ve savaş neticesinden emin hali meydana geliyor. Bu durum ancak beş on gün devam ediyor. AGGA Uruk'u muhasara ediyor.

Şehrin sakinlerine de dehşet sarıyor. Bundan sonra şiirin devamı pek açık değil, fakat öyle sanılır ki Gılgamesh şöyle veya böyle AGGA'nın dostluğunu kazanmış olacaktır. İş dostça halledilir ve savaş yapılmadan muhasara kaldırılır.

İşte şiirin özü böyle. Uruk Perleman-tosuna nispi bir geçiş; çeviriler litteyal ve restore edilmiş şekildedir. Her şeye rağmen çok beyit manası anlaşılmaz kalmış ve ortadan kaldırılmıştır. Bunların tam doğru anlaşılabilmesi için yeni, bozulmamış bir kopyasının daha başka bir kazıda ele geçirilmiş olması gerekir.

EGGE'nın gönderdikleri, Enberag gesi'nin oğlu Uruk'da Gılgamesh'in yanına gitmek için KISH'i terk ederler. Gılgamesh Kralı sonunda şehrin Eskiler Meclisinin önüne getirir, meclisin tavsiyelerini ister:

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Şehrin parlemantosunun arasında yapılan tartışmada, hakimiyet altına girmeyi değil, silaha sarılıp savaşma kararı alıyor. (Tercüme edilemedi)

Şair; yazdığımız gibi sadece özetleyici bir tutum içinde bulunuyor. Sadece URUK parlemantosunun ve onun iki kanadından bahsediyor. Bunlar hakkında detaylı bilgi verilmemiş. Bizim ve yaşadığımız devrin merakı düşünülmemiş. Milletvekillerinin ve senetölerin adetlerini bilmek isterdik. Her üye bizdeki gibi konuşuyorlar mı idi? Konuştukları acaba dinleniyor mu idi? Kavgaları var mıydı? Parlemanto kanadı nasıl anlaşıyorlardı? Bir oylama sistemi her halde vardı. Başkalarının olması gerekmez mi? Kralın müzakereleri izleyip izlemediğini de bilmek istemez miydik? Yine her halde, bu deneyimli politikacıların kulis faaliyetleri ve özel entrikaları da olması gerekir. Uruk'un şehir devleti parlemantosunun iki gruba ayrıldığı açık, bunlardan bir grup kaydı pahasına barış istiyor, öteki de hakimiyeti kaybetmemek için silaha sarılmaya karar veriyor.

Bu çok eski politika kavgaları ve anlaşmalarda büyük çaptı açıklık bulma imkanı olmuyor. Çünkü AGGA ve GILGAMESH zamanında yazı daha henüz yoktu veya çok az gelişmiş rüdümanter şekliyle vardı. Bizim söz konusu ettiğimiz şaire gelince o; bu şiirini kil tabletler üzerine çok geç devirde belki de; bin sene sonra yazmış olmalıdır. Ya bunu da yazmamış olsa, bu gün edindiğimiz bu bilgilerden de mahrum olamayacak mıydık?

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

SÜMERLERDE İLK PARLEMENTO 2

Sümerlerin ilk emredicileri, savaş meselesinde ne kadar büyük başarı sahibi olursa olsunlar, kararlarında mutlak hakim durumunda değillerdi. Hakan içinde durum böyle idi. Devletin yüksek menfaatleri üzerinde bilhassa, savaş ve barış sorunlarında, meclis şeklinde toplamış, belli başlı vatandaş topluluklarıyla istişare edilirdi. Bu demokratik yaklaşımla İsa'dan önce üçüncü milenyumdan itibaren medeniyette yeni bir katkı daha teşkil eder.

Bu durumda demokrasiyi, Garbi Avrupa'nın bulunduğu iddiasında bulunanlar işin nasıl bir tavır takınılacağı sorula bilinir. Memleketimizdeki demokrasi havarileri de bu nokta hakkında bilgi edinince, bir şeyler düşünebilirler. Ne olursa olsun arkeologlar bu gayretlerini sürdürürlerse, daha çok yeni şeyleri hep birlikte öğrenmiş olacağımızdan şüphe yoktur. Ancak; öğreneceklerimiz yazı icadından daha ileri gitmeyecektir. Geçenlerde;

tahmin hudutları içinde kalmayacaklardır. Unutmayalım ki; insanın sosyal ve sprituel gelişmesi, sathi görüş ve izahların aksine çok defa yavaş ve dolambaçlıdır. Medeniyetin yolu üzerinde zorluklar hep olacaktır. Karanlık dolu ağaç asıl nüveden pek çok ölçüde ayrılmış görülebilir. Bu ayrılış, binlerce kilometreyi de geçebilir, işte yeniden ilk parlamentoya, ilk demokrasi sorununda Sümerlerden binlerce sene sonra keşfedebiliyorlarmış gibi bir durum aldığında bizler pekala görüp hayretimizi de ortaya koyabiliyoruz. Bunların kendisi olduğu ile öğünenlere de açıktan çekingenlik göstersek bile bıyığı olanlarımız onun altından gülümseyebiliyorlar. Şundan da artık şüphe etmiyoruz ki; demokrasinin beşiği Orta Doğudur. Garbi Avrupa iddiacılarıyla tam bir tezat ortaya çıkıyor. Bu beklenmeyen ve düşünülmeyen gelişmeleri de arkeologlar kazma ve kürek elde yaptıkları verimli ve beklenmeyen kazı neticelerine borçlu bulunuyoruz.

Burada konu olanlar, yıllarca yürütülen arama ve taramalarla bile, söylediklerimizin önemini **KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**

ortaya koymazlar. Burada ancak, bir şiirin ihtiva ettiği politik bir meclisin tutanaklarına başvurmak gerekecektir. Bu texte on bir tablet ve parçaları halinde bize erişebilmiştir. Bu parçalardan dört tanesi geçen son kırk sene içinde kopyalanmış ve neşredilmiştir. Önceki yazdıklarımızda bu kopyalama şeklinde bildirilmişti. Bu dokümanın Sümer Tarihi üzerindeki ehemmiyeti üzerinde durulmamıştı. Ancak 1942 de gün ışığına çıkartıldı. İşte o zamanda Thorkilde Jacobsen'nin Chicago Üniversitesi Şark Enstitüsü iptidai demokrasi hakkındaki etütleri neşredilmişti. Krammer de bu çalışmaların ışığında geri kalan yeri öteki parçaların İstanbul ve Philadelphie'de kopya ve tamiri tamamlanarak şiirin tamamlanmasını temin etmiştir. Bu şiirin 115 beyti gerekli kritik ve tercümeleri yapıldıktan sonra 1940 da Amerikan Arkeoloji Dergisinde yayınlanmıştır.

İsa'dan 3000 yıl önceki tarihin etrafında bu gün tanıdığımız ilk parlamento özel bir oturumla toplanmış oluyor. Bizim modern demokrasilerimizde görüldüğü gibi parlamento ilk meclisi teşekkül ediyordu. Birisi Senato, öteki de

meclis. Bunlardan senatoya, eskiler meclisi deniyordu. İkincisinin de silah taşıyan bütün vatandaşlar toplanıyorlardı. Sanılır ki; bunları okurken Atina'da cumhuriyet devrini yaşayan Roma'da bulunuyorsunuz. Hâlbuki Yakın Doğudayız. Yunan demokrasinin bulunduğu devirden tam 2000 yıl önce Yakın Doğudayız. Fakat bu devirden itibaren yaratıcı Sümer Milleti yarattığı büyük toplum binaları etrafında cihanşümul olarak tanınmış bir çok şehirler kurduğundan dolayı öğünebilir. Kara ve deniz yollarıyla tüccarları kendisini çevreleyen ülkelerle aktif münasebetler kurmuşlardı. Elbette bunlar ticari münasebetlerdi. Çok sağlam düşünürleri topluca bir din fikrini ortaya koymuşlardı. Bu fikirlere zamanın İncil'i denilebilir. Bu dini fikirler sadece Sümerlerde değil Yakın Doğunun birçok memleketinde de kabul görmüş idi. Çok kabiliyetli şairleri, tanrılarını, kahramanlarını, krallarını, aşk ve heyecanla çalışıyorlardı. Hepsini taçlandırmak için Sümerler tedricen bir yazı geliştirdiler. Bu yazı sistemi bir kamış kalemle kil tabletler üzerine [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

nakşediliyordu. İşte bu sayede ilk defa insan devamlı kanunlar, kendi işlevlerini, düşüncelerini, ümitlerini ve arzularını muhakemelerini ve inançlarını tutmak ve devamlaştırmak imkanına kavuşuyordu. Hiç şüphe edilemez ki; Sümerliler politik sahalarda çok büyük gelişmelerden insanlığa miras bırakmışlardır.

SÜMERLERDE SOSYAL REFORMLAR

Sümer tarihçileri sadece harpleri ve muharebeleri hatırlamak ve tespit etmekle yetinmemişlerdir. Belli başlı ekonomik ve sosyal olaylarda tespit etmişlerdir. Bu sebeple bir text,geçmiş günlerin gereksiz istekleri ve acımasız cesaretli bürokrasinin icraatlarına ayrılmıştır. Doküman saraydan çıkmış Uruk Kagina Kralına ait olduğu bir arşivist tarafından belgelenmiştir. Bu kralın ismi yenidir ve yaşlı hanedan Ur-Nansh'ın alaşağı edilmesinden sonra iktidara halk tarafından getirilmiştir.

İyi bilgi edinilmiş olmak ve texti iyi kavramak için, önceki politik plan hakkında kısa da olsa bir bilgi sahibi olmak gerekiyor.

Lagash'ın şehir devleti İsa'dan önce Milenyum III'de şehir merkezinden başka bir mabedin etrafında kümelenmiş varlıklı köy grupları da ihtiva eden yerleşim alanları da vardı. Başka Sümer siteleri gibi, Lagash Süzerain için bütün Sümer topraklarına hakim görünen bir kral vardı.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Hakikatte bu hakimiyeti Sakku'ya aitti. İsakku ise geçici koruyucu tanrı anlamına geliyordu. Gelenlere göre şehirlerde bu tanrı tarafından korunmuşlardı. İlk İsakku iktidara geliyor ve ne kadar ve ne kadar için olduğu da belli değil. Bunda aynı İsakku, sitenin sakinleri tarafından seçiliyordu. Halkın yönlendiricileri de belki mabet yöneticileri oluyor. Bu yöneticilerde Sanga'lar deniyordu. Bunların politik yetkileri de tartışmasız bulunuyor. Bunlar bir vasıfta kazanınca yöneticiler sorunu kökünden halletmiş oluyor. Bu İsakku yetkili. Elindeki yetkileri ve zenginliğini mabet hesabını çoğaltmak istiyor. Bu hareket tarzı ise mabet ile sarayın arasının açılmasına sebep oluyor.

Lagash halkı genellikle çiftçi, hayvan yetiştirici; kayıkçı ve balık avcısı,tüccar ve küçük zanaatkar idi. Sitenin ekonomik hayatı karmaşık bir sisteme bağlı,tekel idaresi idi. Bunu “Sosyalist ve yönlendirici,kapitalist ve liberal” şekilde tasnif edebiliriz. Aslında her ne kadar mühim bir kısmı toprak, mabet personeli tarafından sahipleniyor ve işletilmesi yarıcı usulü ile temin ediyordu ise de, büyük bir kısmı toprakta, özel şahısların

tasarrufunda bulunuyordu. Çok fakirler bile bizzat biraz toprak, bahçe, ev ve hayvan sahibi olabiliyorlardı. Sulama işlerinde topluca düzenlenmişti. Fakat çok bir cihetten ekonomi bütün baskılardan Arındırılmış şekilde serbestti.

Zenginlik, fakirlik ve başarı ile başarısızlık geniş ölçüde şahıs ve kuruluşların basiretlerine bırakılmıştı. Üretim yerlerinde üretilen ve yapılanlar, şehir pazarında serbest satıyorlardı. Gezici tüccarlar; kara ve deniz yoluyla komşu devletlerle gereken ticari münasebetler kurmuşlardı. Bunlar arasında özel ve mabetlere mensup olanlar vardı. Lagash vatandaşı hakları için çok duyarlı idiler. Hükümetten gelecek aksiyonlar için, hep uyanık olurlardı. Hürriyetleri ve serbestlikleri ilk düşünceleri arasında idi. İşte bu duyarlı ve uyanık halk, hürriyet ve serbestliklerin Urukagina rejimi öncesindeki yıllarda kaybetti.

Eşitsizlik ve baskı haline sürükleyen şartlardan söz konusu edilmiyor. Fakat Ur-Nansh ve onu takip edenlerin ortaya koydukları otoriter rejim karşısında bu durumun kaçınılmaz olacağını **KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**

biz tahmin edebiliyoruz. Bu hükümdarlardan bazıları, kendileri için olduğu kadar devletleri içinde bazı anlamsız iddialar peşine düşmüşlerdir. Bazı emperyalist savaşlar ve istilalar bunlar arasında sayılmamalıdır. Bazen büyük zaferlerde kazanıldı. Hatta kısa bir zaman içinde olsa, hakimiyetleri bütün Sümer topraklarına yayıldı. Hatta komşu memleketlere geçildiği de görüldü. Fakat; bu başarıların sonu gelmedi. Bir asırdan kısa zaman içinde Lagash sınırlarını eskiye çekmek zorunluluğu doğdu. Urukagina iktidarı alınca,devlet o kadar zayıflamıştı ki;kuzey komşusu ve amansız düşmanı Ummz'un niyetlerinin kurbanı oldu.

Bu ölümcül savaş esnasında ve yıkıcı devamında, Langasl istiklalini kaybetti. Sitenin ileri gelenleri ordularını yükseltmek, orduya silah ve mühimmat temin etmek için şahıslarında varlıklarına el koymayı dahi düşündüler. Vergiyi arttırdılar ve mabetlerin mallarını aldılar. Savaş devam ettikçe itiraz edenni de görmediler. Savaşta bütün kumanda lövyeleri,saray adamlarının elinde toplanmıştı. Barış gelince ellerinde olanları ve

mevkilerini pekte terk etme niyeti göstermediler. Bu suretle, bu eski bürokratlar gelirlerinin çeşitlerini ve miktarlarını arttırmaya devam ettiler. Bütçe reçeteleri texes,larve vergi ağırlığı halkın belini büktü. Dikkat edilirse bu günkü düşüncesiz yöneticilerin yaptıklarıyla, o zaman 4500 yıl önce yaptıkları arasında bir fark görülüyor.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

SÜMERLERDE SOSYAL REFORMLAR İLK VERGİ İNDİRİMİ

Deniz müfettişleri gemilere el koyuyorlardı. Hayvanlara bakan müfettişler de kendi sahalarında aynı işlemi yapıyorlardı. Balıkçılıkta aynı idiler. Bir Sümer vatandaşı tüylü koyununu kırtırmak için saraya götürürse 5 sicles ödüyordu. Bu da bir ağırlık birikimi idi ve tahminen 8 gram gümüş kitlesine eşit sayılıyordu. Bu vergi beyaz koyunlar içindi. Karısını boşamak isteyen erkek İshakku'ya 5,vezirine de bi birim ödüyordu. Parfümcü yaptığı bir merhem için İsakku'ya 5,vezirine 1 saray kahyasına da ayrıca 1 birim ödüyordu. Mabet ve gelirlerine gelince, İsakku onu benimsiyordu. Allah'ın öküzleri (Bu söz olayı nakleden katibindir) Isakku'nun soğan çalışıyorlardı. İsakkun'un

topraklarının mevcudunun en iyileri idiler. Mabedin en saygılı ricali, memurları demek istiyoruz. Sanga'lar ve başkaları bir gün öküz, eşek ve buğdaylarına el konduğunu görebiliyorlardı. Ölülere bile harç ve vergi konulurdu. Ölü mezarlığa getirildiğinde memurlar ve birçok parazitler hazır bulunur ve matemli aileden mümkün olan yulaf, ekmek, bira ve çeşitli mobilyalar sızdırırlardı. Devlet soyan durumuna düşmüştü. Bunlara göre saray zenginleşmiş olacaktı. İsakku ve tarlaları ile saray laiklerinin tarlaları büyük bir yığın oluşturuyordu.

İşte katip, Lagasl'ın politik ve ekonomik durumunu böyle dile getiriyor. Yeni İsakku Urikagina belirlendiği zaman, adaletin tesisi ve ezilmiş vatandaşlar müfettişler davet edilerek, alınan vergiler kaldırılıyor. İnsanlar artık vergi ödemedi boşanırlar. Buna rağmen mabet gelirleri korunuyor. Müfettişler bütün ülke sathında görülmez oluyorlar. işte Urikagina, Lagash halkının hürriyetlerini böyle temin ediyor.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Her yerde hazır ve nazır olan vergi memurlarıyla yüksek mevki sahiplerinin işten çıkartılmaları, Ürikagina'nın tek icraatı olmadı. Keza, fakirlere kötü muamele yapan zenginlerin bu kötülükleri de önlendi. Elimdeki vesikalarda bunun için örnekler mevcut.

Urikagina; aynı zamanda tefecilerden, hırsızlardan ve başka suç işleyenlerde temizlendi. Komşu şehirlerde dul ve yetimlere kudret sahibi olanlar tarafından baskı ve kötü muamele yapılmaması için anlaşmalar yapıldı.

Bu reformlar etkisiz ve gereksiz mi olmuşlardır? Lagash için ne daimi zaferler ve nede devamlı bir kudret getirmişlerdir. Devamları on yıldan az sürmüştür. Fakat; kuzeyin iddiacı rakip kralı Lugalzaggi'nin kendisine yüklediği Lagaslı bir daha belini doğrultma imkanlarını bulamadı.

Urikagina reformları ve bunların sosyal neticeleri, bu eski Sümer tarihçisi üzerinde büyük bir etki yapmaktan geri kalmamıştır. Bunları bildiren dokümanların textleri birbirlerinden farklar gösteren üç adet konik ve bir de ovalımsı şekilde yapılmış kil plaklara yazılmıştır. Bunların hepsi

Fransız arkeologlarından teşekkül eden heyetler tarafından Tello-Lagal ta 1978 de ortaya çıkarılmışlardır. Sonra bunlar kopyalanmış, tercüme edilmiştirler. (Thureau-Dangin) Yeni bir eserde Urikagina reform anlatımları yeni tercümeye, Arno Popel tarafından tabi tutulmuşlardır. Bu yeni tanzim edilen eser henüz yayınlanmamıştır.

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

SÜMERLERDE DIŞ İLİŞKİLER (İlk Sınır Savaşları)

Arata kralı Seigneure bu haberden üzgün ve şaşkın olarak kahramanlarına Enmarkar'a silaha sarılmak zorunda olduklarını bildirmesi görevini veriyor. Kendisi iki tarafça kararlaştırılacak iki şampiyonun savaşması usulünü tercih ediyor. Bir şartla hüküm altına girebileceklerini de açıklıyor. Büyük miktarlarda ölçülecek buğday gönderilmesi. Kahraman bütün hızıyla Uruk'a dönüyor. Parlamento mesajı Enmarkar'a bildiriyor.

Hareketten önce, Enmarkarmuamanlı bazı operasyonlara girişiyor. Bunlar bir inanışın provası olmalıdır, sonra Nidoba'nın akıl tanrıçası tavsiyelerini almış olarak bütün hayvanlarına buğday yükleyip bunları kahraman tarafından Aratta'ya götürülmesini istiyor. Fakat kahraman aynı zamanda bir mesaj daha taşıyor. Bu mesajda Enmarkar'ın zaferini ve özel kudretini mat ederek Arata kralına kırmızı akik ve lapis-lazuli'yi de reklam ediyor. Kahraman girişinde buğdayları sarayın avlusuna yıktırıyor, mesajı da krala veriyor. Halk buğday-

ların yığıldığını görmekten mutlu, Enmarkan'a kırmızı akik vermeyi kabulleniyor. İstenilen mabetlerinin yapılmasına da söz veriliyor. Fakat, Aratta'nın sinirleri bozulmuş kralı bu defa kendi sırasında ki kudret ve zaferini öğrenen Enmarkan'ın kendisine yaptığı isteklerinin tekrarını yapıyor ve kendisine akik ve lapis-lazuli istiyor. Kahraman geri dönüşünde texte göre, öyle sanıyorum ki Enmarkan falcılarla konuşuyor, gerekenleri yapıyor ve kahraman da geri Aratta'ya yollanıyor. Fakat bu defa bütün mesaj yerine krallık esasını (Sceptre) kendisine sunulmakla iktifa ediliyor. Bu sonucunun görüşü kral Arata nezdinde terörün tahrik edileceği kanaatini gösteriyordu. Sarayın ileri gelenleriyle istişare ediliyor acı duruma kendisi ve milletin maruz kalmasıyla, Enmarkan karşısında itaata razı olacağı bir tavır sergiliyor. Adamlarıyla teker teker konuşup bir müdafaa şeklini karar altına alıyor kral. Son fikrine yeniden dönerek, taraflar arasında seçilecek bir şampiyon arasında bir savaş yapılmasını tekrar ortaya atıyor. Bu suretle kimin şampiyonu yenerse, o tarafın kudretinin kabul edilmesi [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

şartını da ortaya sürüyor. Muğlak terimlerle seçilmiş durumdan anlaşılıyor ki; seçilen savaşçılarına ne siyah, ne beyaz, ne esmer, ne sarı, ne de bıyıklı olmalıdırlar. Savaşanların ünüformaları da anlaşılabilir.

Bu yeni çağrının taşıyıcısı, kahraman Uruk'a yeniden geliyor, Enmarken sonra Aratta'ya tekrar dönmesi emrini veriyor. Üç noktalı bir mesajı da birlikte götürülmesini istiyor, önce Enmerkan; Arata kralının meydan okumasını kabul ediyor. Adamını yollayacağını da bildiriyor. İkinci olarak istiyor ki; Arata kralı Uruk'ta İnana için, altın, gümüş ve kıymetli taşlar biriktirsin. Üçüncü olarak ta, yeniden Aratta'nın total yıkımı ile gereken cezaların verileceği tehdidini savuruyor. Eğer Arata kralı ve milleti Eridu mabedini yeniden yapıp ve süslemek için, dağlardan taş getirmezlerse bu söylenenler eksiksiz tatbik edilecektir. Textein devamı enteresan. Şaire göre, Enmerkan kil tablet üzerine ilk yazan kraldır. Bu suretle mesaj taşıyanların, uzunluk dolayısı ile doğru aktarma tehlikesi ortadan kalkmış oluyor. İşte şiire göre, tablet mesaj Aretta kralına veriliyor;

cevabı bekleniyor. O sırada senyör beklenmedik bir yardım alıyor, İshkur, Sümerlerin yağmur ve fırtına tanrısı buğday ve vahşi yulaf getiriyor. Bunları senyörün önüne yığıyor. Bu durumdan Arata senyörü tekrar cesaret alıyor ve kendisine güven geliyor. Emmerkan kahramanını uyarıyor ki; İnana hiçbir şekilde Aratta'yı, evini ve yatağını terk etmeyecektir.

Bu şiir'in hepsi 20 tablet ve parçalarından oluşmuştur. Bunun 13 kolon ihtiva edeni İstanbul Eski Eserler Müzesinde bulunuyor. Bir tablet 1946'da Kramek tarafından kopya edilmiştir, 1952'de Sümer tabletlerinin ilmi bir yazımı tamamlayıcı bir kritiği ve tercümesi basılıyor bunlar Amerika'da Phyladelphia'da oluyor. Bu yazdıklarımızın hemen hepsi çok ilmi şeyler olup, yalnızca büyük ihtisas sahiplerini ilgilendirir is de buzum gibi sıradan insanların birazıcık bilgi sahibi olmaları da zararlı kabul edilmez.

Not: Sümer tanrıları mabetlerdeki dairelerinde otururlar, dinlenirler, yerler, içerler, uyurlar ve hatta kavga ederlermiş.

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

SÜMERLERDE HEKİMLİK İLK İLAÇ YAPIMI İLAÇ LİSTESİ

Adı belirli olmayan bir Sümerli hekim, bir gün hekimlerin ve tıp talebelerinin kullanmaları için en tanınmış ilaçların listesini ve yapılış şekillerini toplamaya karar veriyor. İsa'da tam üç bin sene önce verilmiştir bu karar. Bunun için bu kıymetli Sümer hekimi 16 cm boy ve 9.5 cm eninde yarı ıslak bir kil tableti hazırlıyor. Bir kamışın ucunu da köşe şekline getirip biçimlendiriyor. Ondan sonra zamanın küneiform (Cuneiformes) harfleriyle tanınmış on iki adet ilacın isimlerini yazıyor. En eski hekimlik el kitabı olarak tanınan bu doküman gün ışığına çıkarılana kadar, tam dört bin sene Nipur Harabeleri içinde saklı kalıyor. Philadelphia üniversite Müzesinde bu eseri, bir arkeoloji heyeti götürülmüştür.

Üniversite Müzesinin yayımladığı ve Nipur'da antik eczacılık adını taşıyan makale, doğru çeviri yapılmadığı hakkında büyük bir reaksiyon gösteriyor. Burada hiç olmazsa tercüme edilirken bir kimyagerin hazır bulunması gerektiği üzerinde duruluyor. Tek Arkeolog için bu görevin pek niyetleri aşacağı, aşmış oyacağına işaret ediliyor. Bunun üzerine kitabın yazarı Krammer'den hizmet beklendiği bildiriliyor.

1953 baharı bir Salı sabahı, Martin Levey adlı asistan, ilimlerin tarihi adlı bir tez için kendisinin yardımını istiyor. Bunu fırsat bilen yazar, yeni bir çeviri için tablet'i yerinden çıkarıp masasının üzerine koyuyorlar. Haftalarca tekst üzerinde yazar ve asistan Lavey bu ilk Sümer farmakope'si üzerindeki perdeyi kaldırıyor.

Bu eldeki dokümana göre, bu ilaçları ortaya koymak için Sümer hekimleri şimdiki modern meslektaşlarının yaptığı gibi, nebat ve mineral maddelerini kullanıyorlardı. Başta gelen bu minareler sodyum klorür (deniz tuzu) ve sodyum nitrat (Salpatre) idiler. Hayvan maddeleri olarak;

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

süt, yılan derisi ve kaplumbağa kabuğu kullanıyorlardı. İlaçlar için daha çok nebat aleminden faydalanıyordu. La Cassa mersin, Lassa Foetide ve kekik, söğüt, erik ağacı, çam, incir ve palmye-hurma en çok kullanılıyordu. Bunların tohumlarından kurutulmuş parçalar veya tozlar şeklinde muhafaza ediliyordu.

Hekim tarafından yazılan ilaçlarıyla haricen kullanmak için merhemler veya “filtrats/süzüntü” veya içten kullanmak için mayi şeklinde bulunduruyorlardı. Merhemleri hazırlamak için bir veya birkaç madde pülverize ediliyor ve elde edilen toz, kushumma şarabıyla emişme yapılıyordu. Sonra bu karışım adi nebat yağlarına veya sedir yağına dökülüp karıştırılıyordu. İlaç yapmak istenince, üzerine pülverize çay kumu ekleniyordu. Sonra elde edilen bu madde, suda ve bal içinde yoğruluyor, nebati yağ yerine deniz yağı (büyük ihtimalle balık yağı) kullanılıyordu.

Süzüntü (filtras)nin nispi yazılışı daha karışık bir metotla yapılıyordu. Bunlar arasında üç tanesi

için (Sümer teksti bu konuda oldukça açıklık ifade ediyor) kullanılmış olan usul kaynatma (Decoction) idi. Aranılan maddeyi çıkarmak için, hekim elindeki maddeyi suda kaynatıyordu; içinde alkali ilave ediyordu. Daha çok bir eksre elde etmek için bunun içine tuz ilave etme de unutulmuyordu. Organik maddenin ayırt edilmesi için, sulu madde bir filtrasyon ameliyesine tabii tutuluyordu, fakat bu muamelenin mahiyeti reçetede açıkça yazılmış değildi. Hasta organ bu filtra (süzüntü) ile tedavi ediliyordu. Bunun için hasta organ ya yakılıyor veya ilaç serpmesi yapılıyordu. Sonra üzerine yağ sürüp, onun üzerine muhtelif maddeler ilave ediliyordu.

Günümüzde olduğu gibi, şahsın ilaçtan iyi faydalanması için genellikle bir madde, bira ilavesi yapılıyordu, sütte kullanılırdı. Irmak yağı denilen madde kullanılıyordu ama bunun anlamı henüz kararlaştırılmış bulunuyor.

Bu tek Sümer tapleti İsa'dan üç bin yıl zamanımızdan tam beş bin yıl öncesine işaret

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

ediyordu. Bunlardan hareket edince çok eskiyi işaret eden bu devirdeki ilim tekamülünün ve bilhassa kimya bilgisinin oldukça göz doldurucu olduğunu görmek ve kabul etmemek mümkün değil. Hekim ara maddelerinin pülverizasyonundan önce, onun saflaştırılmasını istiyor. Bu suretle ilaç çeşitleri kimyasal safhalar geçiriyor, geçirilmiş oluyor. Başka reçetelerde ara maddesi olarak toz alkali kullanılıyor. Bu tozun elde edilmesi için ise, bir çukurda Chenopodiacees cinsinden çeşitli nebatların yakılmasından elde ediliyor. Nebatçı olmayınca, Latince bilmeyince işte bu kadar oluyor. Bu nebatlar alkalik bakımından zengindirler. İşte bu suretle elde edilen alkali tozları (Tuz değil. Tuz tam ayrılmış bulunan) kullanılıyordu. Bunları İsa'dan yedi asır öncede cam imalatında kullanılır olduklarını biliyoruz. Orta çağda dahi bu bulgu ve kullanma vardı. İki reçetenin daha zikredilmesi gerekli. Bunlarda alkalik kullanılması yazılmış ve bunun içinde büyük miktarda tabii yağ kullanılması istenmişti. Bu suretle de haricen kullanılan sabun elde edilmiş oluyordu, kullanılıyordu.

Sümer hakimi tarafından yazılan ikinci maddede nitrat dö potas (nitrate de potasse)tır. Bu madde ancak ileri bir kimya bilgisiyle elde edilebilir. Asurlardan bize daha yakın olan devirde su harklarının içinde döküntü nitrojen maddesinin sürüklendiğini müşahade ettiklerini biliyoruz. Mesela idrar bunların arasında bulunuyor. Aranılan maddenin kristillerini ihtiva eden madde bu suretle toplanıyor. Burada ayırt etmek istenilen madde sodyum klorür diğer tuzlar ve potasyumdur. Ayrıca nitrojen ihtiva eden maddelerin degredasyonunda söz konusudur. Hindistan'da ve Mısır'da da şimdi bile çözülmek üzere bulunan nitrojen ihtiva eden maddelerin kalsiyum nitrat teşekkül ettirmek için karıştırılması söz konusudur. Sonra bu kavileştirilir ve ağaç külü (Karbonat dö potasse) kaynaklıdır. Tebahhurat yoluyla salpetre elde edilir.

Birçok noktadan Sümer hekimleri bizi tatmin etmekten uzaktırlar. Önce bu ilaçları kullandıkları hastalıkları bilinmiyor. Tedavi kıymeti tayin etmek zor. Deney yapılmadığı gibi, kontrol da yapılıyor

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

değil. Bütür mesele çok eskilerin özel bahçelerdeki nebatların kokularından aldıkları ilhama itimat etmekten ibaret gibi geliyor. Yazıların bazılarının faydaları görülmüştür. Bir deterjan imali küçümsemez. Tuz ve salpet tesirlidirler. Bunlardan birincisi antiseptik, diğeri de astrinent (buruşturucu, pekiştirici) olarak gösterirler.

Reçeteler daha az ehemmiyetli olmayan bir unutulmuşu da ortaya koyuyorlar. Bu reçetelerde kullanılan ilaçların karşılıklı miktarları belli değil. Dozları ve kullanma adetlerinde işaret edilmiş. Bu çok muhtemel ki sır saklamaya maruf bir kıskançlıktan ileri gelmektedir. Bunu izam etmenin anlamı olmaz, amprik çalışma sorun olduğuna göre, eksik bırakılan bilginin ehemmiyeti küçülür.

Sümerli hekimin formül tanzimine ve büyü yapma yoluna itibar edilmediği anlaşıyor. Reçetelerde hiçbir Allah ve ona yakınlığı olan kimsenin adı anılmamış. Bunlar hekimin hastaya yakın ilgi göstermesini ve şeytan kovalayan dualar okunmadığını göstermezler. İsa'dan üç bin yıl önce, bu gün bile başvurdukları durumlarda neden uyum gösterilmemiş olsun. Sonradan ortaya

çıkarılan 30 adet küçük tabletlerde de bunlara ait imalar var. Bu cin kovalama metodu sonradan Babillilerce kullanılmıştır. Sümerler gibi Babilliler de alinyazısı yazan kötü ruhlu tanrılarının olduğuna inanıyorlardı. Bir çok hastalıkların olduğu da bu kötülük tanrılarına atfediliyordu. Bunlardan 12 kadar kötülük tanrısı, siyah saçlı büyük hekim adına yazılan mitolojide zikredilmiştir. Bunlar arasında dişi tanrı Bau, Ninisinna yahut Gula adları da vardır.

Bu en eski tıp tabletlerinin mistik ve irrasyonel anlamlardan tamamen ari kalmış olduğunu da zaten söylenemezdi..

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

SÜMER TANRIÇALARI TÖVBE, TÖVBE

Bu tövbeleri kendi adıma yaptığımı sanarak günah işlemeye kalkmayasınız. Bunları Sümerli edebiyatçı Ludingirra adına yapıyorum. O beş bin sene önce ölmüş ve ebedi hayatın içinde bulunuyorsa da, belki de kendisi için tövbe dinleyen kimse olmamıştır. Benim tövbe dileklerim kabul edilirse, bir yaşanmış ve bizim bu günkü anlayışımıza göre günahkar gitmiş insanın af edilmesine vesile olabilirim. İnsan değil mi bu? Kim olursa olsun. Sen iyilik yaptığa ortaya at. İyilikten kim zarar görmüş.

Bu Ludingirra; yirmi yaşlarına geldiği halde, hiçbir kadınla yatmamış. Namusluca da itiraftan çekinmiyor. Bu iş için en temkinli yer Sümer mabetleri. Onların; Sümerlerin mabetlerinde; kendilerini tanrıçalarına adanmış,

tanrıçaları adına erkeklerle yatan rahibeler var. Buralarda, bu tanrıçalara kendini adanmış kadınlarla yatıla biliniyor ama, buralara da herkesin girmesi kolay değil. Ancak tanrılarına, tapınaklarına saygılı olanlar; kurbanlarını, hediyelerini eksiksiz ve vaktinde götürüp sunanlar; bayramlara ve dinsel törenlere her zaman katılanlar genellikle aydın ailelerin insanları bu hakka sahip bulunuyorlar. Ludingirra'nın ailesi bu sıfatları ihtiva ediyor. Her şey tamam olduğu halde, yalnız gitmekten çekinen Ludingirra, bir gün mahalle komşusu hekim Urnigin'in oğluna bu teklifi yapıyor. Tanrıçaları İnanna'nın kendilerine sevmeyi, aşkı ve üremenin yollarını öğretmesini birlikte istemeye karar veriyorlar. Arkadaşı da bu işi ilk defa yapacağına göre, ikisi de acemilik heyecanının birlikte duyuyorlar. Üç gün sonra gitmeye karar veriyorlar. Bu müddetin zarfında, bir sene de mabede götürülen hediyelerin makbuzları çıkartılıp sıraya konuyor. Her halde arkadaşısı da aynı işi yapıyor. Bir sepet içinde, o gün götürecekleri şarap ve bira şişelerini yerleştiriyorlar. İşte bu ilk deneyim işi [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

için iki ahbap yola koyuluyorlar. Mabedin merdivenlerini çıkıyorlar. İleride kalabalık mevcut. Sırada bekliyorlar. Sıra gelince bir rahibe bunlara öncülük ediyor. İçirideki yetkililer hediyeleri alıp makbuzlarını da tanzim ediyorlar. Sonra rahibe bunları ve başka üç erkeği de alıp on kadar rahibe bulunan bir odanın içerisine sokuyor. Kendisi oradan uzaklaşıyor.

Oradaki rahibeler arasında fısıldaşarak bizimkileri gözetliyorlar. Sonra içlerinden bir tanesi gelip erkeklerin ellerinden tutarak aşk odalarına götürüyorlar. Ludingirra ve arkadaşı ve de ötekiler bu seçimi bilmiyorlar. Demek ki içlerinden kendilerinin rahibe seçecekleri geçirilmiş olmalı. Bunlar sokak fahişeleri değiller ki; kendilerini seçtirsınler. Tanrıça adına aşk yapacak rahibeler bir onurun sahibi olmaz mı? Öyle de olmuştur. Aşk odalarına girdiklerinde, odada temiz çarşaflarla örtülü bir yatak görülmüştür. Ludingirra bu yatağı görünce aşk tanrıçası İnna'nın evlendiği zamanki yatağı düşünüyor.

Rahibe odada Ludingirra'yı karşısına oturtturuyor ve onu alıştırmaya gayret sarf ediyor.

Sorular birbirini takip ettikçe bizimki de alışmaya başlıyor. İlk sıkılganlık geçtikten sonra, rahibenin başında bir örtü olduğunun farkına varıyor. Saçları örtünün altında cömertçe sergilenmiş durumda. Ludingirra kutsal fahişelerin sokakta başlarının kapalı olduğunu biliyor ama, mabet içinde başları örtülü olduklarını burada öğreniyor. Acemiliğine rağmen yine de ilk öpüşmeyi kendisi başlatıyor. Bu ilki hiç unutmadığını da tablete kaydetmiş. İnsan bu kadar açık olur mu? Rahibeler görev yapıyorlar. Bu görev kutsalda Ludingirra bu işi bir görev olarak ta yapmıyor. Tövbe etmekte her halde dinlerinde adet değil Tablet 18

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

İNANNA SÜMER TANRIÇASIDIR

Sümerlerin yazısı olmasa, bütün insanlık ve biz,"İNANNA" diye bir şey bilmeyecektik. Yazının nimetlerini bir kez daha görmüş oluyoruz. Siz okuyuculara bir eski yazımda, bir Fransız kadını olan Madam Rey'den bahsetmiştik. Mareşal Petain için, hakkında yazılan iyi bir şey yok ki. Tarih bir şeyler yazsın demiştik. Yazı ancak yazılanları kıymetlendiriyor. Yazı olmayınca tarihte olmayacak demektir. Yazı olduğu için tarih Sümerlerde başlamıştır. Yazı bulunmadan önceki Sümer tarihi karanlıklar içinde kalmıştır. Sümerlerde yazının hangi tarihte başlamış olduğu pek bilinmiyor. Arkeologların bulup bize ulaştırdıkları bilgiler, yazıdan sonraya aittir. Yine bu yazı sayesinde ki, yazıdan önce bir kısım olaylar himaye şeklinde nakledilmeleri de mümkün olabilmıştır.

"İnana"nın aşkı ve evlenme törenlerini öğrendiğimiz tabletler, güney Mezopotamya da ki, eski bir kültür merkezi olan Nippur'da bulunmuştur. 1887-1889 yılları arasında ABD Philadelphia

Üniversitesi Müzesi öncülük etmiştir. Bu tabletlerin adedi 5000 civarındadır. Bunların üçte biri, İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunuyor.

Sümer edebiyatının, dolayısı ile bereket kült'ünü teşkil eden kutsal evlenme metinlerinin ortaya çıkarılmasında Prof. Samuel Noah Kramer öncü rol oynamıştır. Bilgilerin toplanıp meraklılarının istifadesine sunulur duruma getirilmesi için, yapılan gerekli işlemin zorluğu ve devamı bir gayret gerektirdiği hakkında, geçmiş yazılarımızda bilgi verilmiştir. İstanbul Arkeoloji Müzesindeki 1500 tablet üzerinde de, bu zor çalışmalar yapılmıştır. Kutsal evlenme hikayesi, bir bereket kültürünün ifadesi oluyor. Çalışmalar bu kültürü her yönüyle ortaya koymuştur. Bu hikayelerin çoğu, şiir şeklinde yazıya geçmiştir.

İnanna'nın aşk hikayesi, bu günün insanları arasında olmadan farklı değil, aşk, kin, acı, merhamet, fethanlık ve sevinç duyguları anlatılmaktadır. Şehvet duygularının ifade dilmesinde, bu günküne benzemeyen şekilde açık saçıklık vardır. Demek ki 5000 yıl öncekiler de [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

insanlar ve tanrılar, bu günkü biz insanlar gibi duyuyor ve duygularını aynı şekilde ifade ediyorlar veya edemiyorlar.

Sümerlerde çok tanrılı durum var. Aşk tanrıçası İnanna'nın serüvenlerini ihtiva eden şiir tabletleri bulunmuş, kopyalanmış ve yayılmıştır. İnanna Ay tanrısının kızıdır. Çoban tanrısı Dumuzi ile evleniyor. Çobanı küçük görmeyiniz, çobanlık Sümerlerden sonraki devirlerde peygamberler mesleği olmuştur. Sümerlerin zamanında çobanların da tanrıları var. Çoban tanrısı İnanna'nın kalbini kazanabilmiştir. 5000 yıl önce Sümerlerde tanrılar insana benzetiliyor. Göklerde olan saraylarda insan gibi yaşıyorlar ve kendileri gerek gördükçe yeryüzüne iniyorlar. Tek tanrı anlayışı için insanlık pek uzun asırlar bekleyecektir.

Muazzez İlmiye Çığ hanımefendi İnanna'nın bu aşk serüveni şiirlerini Türk okuyucularına iyi sunabilmek maksadıyla, kendine göre gerekenleme, çıkarma, düzeltmeler yapılarak üç perdelik bir oyun haline getiriyor. Bu bir takdim şekli. Meydana konan oyun küçük bir kitapcık olarak neşrediliyor. Merak duyulan her evde

bulunmalıdır bu kitapçık. Bundan dolayı kitapçık hakkında geniş bilgi vererek merakınızı gölgelemek istemedim. Hele aşk sözcüğü üzerine hassasiyeti olanlar için bu kitapçık mutlaka gereklidir. Yalnız şuna işaret etmeliyim ki, her dilde mevcut bulunan aşk sözcüğü, anlam bakımından aynı değildir. Belki de, en masum anlamıyla Türkçemizde kullanılıyor, Fransızcada bu sözcüğü kullanırken, bulunan insan meclislerini ve sözcüğün kullanıldığı cümledeki yerinin iyi seçimine dikkat etmek gerekir. Gine'de Fransızlar hem ince ve hem de kültürlü insanlardır. Dillerinin inceliklerine pek vakıf olmayan yabancıların yersiz aşk sözcüğünü kullanmalarını hafif tebessümle geçirirler.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

İNANNA SÜMER TANRIÇASIDIR 2

Arkeologlar sayesinde öğrenildi ki; Sümerlerde 50 adet tanrı var. İşte İnana bu elli tanrıdan biridir. İnana Ay Tanrısının kızıdır. Tanrılar, insanlara benzemiyorlar. Gökte sarayları var ve bu sarayların içinde ikamet ediyorlar. İnanna'nın toplumda seçkin yeri var. İnana toplumun süsü, neşesi, güzellik timsalidir. Bu telakki başka milletlerde de var. Akatlardaki bu güzellik timsalinin ada “İştar”, Museviler de “Astore”, Yunanlılar daki “Afrodit”, Romalılar da “Venüs”. Buraya yazdıklarımızdan başka milletlerin yarattığı güzellik timsalleri vardır. Bu timsaller resim ve heykel şeklinde ifade edilmiş ve bunların etrafında kütüphaneleri dolduran edebiyat eserleri yaratılmıştır. Bütün bunlar insan heyecanını beslemiştir.

Güzellik timsalinin zihninde yaratılması, onun resim, heykel, şiir ve düz edebi yazıyla ifade edilmesi, insanlarda şehveti tahriki ve dolayısıyla ahlak tahribi yaptığı düşüncesi akla gelebilir mi ? Güzellik karşısında şehvet nosyonu, kafası gelişmiş

erkek ve kadın indinde pek akla gelmez. Eğer bu iddia düşüncesi doğru ise, bu düşüncenin günah ve ayıplığından kendimizi korumak için, sanat güzelliği nosyonundan da vaz geçilmez. Zamanla güzelliğin karşısında şehvete kapılan insanların, kaba hislerini terbiye edecekleri ve sanat güzelliklerini, sırf güzellik olarak göreceklerini düşünmek akıl dışı sayılmaz. O zaman, sanatın eğitici yönlerinde kabullenmiş ve sanatın bu vasfından istifade etme yolunu bulmuş oluruz.

Seks fiili bir içgüdü “İnstect” olayıdır. Bütün canlılarda, yılanlarda, yunus balıkları ve fillerde, yani bütün canlılarda aynı şekilde olur. Sebebi de neslinin temennisidir. Şehvet olmazsa, hiçbir canlı bu angarya sayılacak işe katlanmaz. Neslinin devamı fikri, insanların bile pek çoğunda düşünülen bir fikir değildir.

Yalnız insanlar şuur teşekkülünden dolayı, seks ve şehvet işini, ihsanlara yakışacak şekle sokmuşlardır. Şimdiye kadar, bu duygunun yol edilmesi için, hiçbir insan cinsi ve insan filozofu gayret içine girmemiştir. İnsanlar bundan hem [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

şikayet, hem de istifade etmeye devam ederler. Neticeleri akıl içinde düşünülürse, insanlığın bekasını temini olduğu hakikati herkes tarafından kabul edilir.

Güzelli nosyonu için erkekler konu olarak seçilmemiştir. İnsanlık erkekteki vasıfları bulmuş ve işlemiştir de. Hiçbir zaman erkek vasıflarına ne güzellik için ve ne de şehvet için tahrik edici kabul edilmiştir. Erkete tespit edilen vasıflar, kadında tespit edilenlere karşılık kabul edilse bile, eşitlik düşünülmemiştir. Kadın, bütün zaman içinde hep erkekten şuh duruma düşürülmeye devam edilmiştir. Cinsellikte bile bir eşitsizlik söz konusu olmamıştır. Kadınlıktan da bu eşitsizlik için doyurucu bir itiraz yükselmemiştir.

Biz Türkler de Müslüman olmadan önce eşitlik durumu vardı.,erkek ve kadın ayrılığı yoktu. Çok güzel Türk kızları olduğunu pek çok millet kabul ettiği halde, kadınların güzelliği hakkında biz Türklerin pek ilgimiz olmamıştır. Avrupa milletlerinin hemen hepsi, Sümerlerle birlikte Eski Yunan ve Roma'da güzellik kadının ilk temel vasfı sayıldığı halde, biz kadınlarımızda güzelliğin

dışında vasıflar aramışızdır. Aradığımız vasıflar değer taşımış olsa lar bile, ahlak ve insanlık değerleri olsa bile, sanat değerleri taşıyor denemez. Bu yüzden de hem güzellik anlayışı ve hem de sanat anlayışı bakımından geri kalmış bulunuyoruz.

İkinci Dünya Savaşı sırasında “Afrodit” adlı bir kitapçık yayınlanmıştı. Bu kitapçığın bir yabancı dilden çevrildiği veya telif eser olduğunu pek hatırlamıyorum. O zamanki İstanbul Savcılığı, kitapçığın açık, saçık halini ahlaka aykırı buldu ve toplattı idi. Kitapçık toplattırıldı ama; toplattırılmakla iş bitmedi. İstanbul Üniversite öğrencileri kitaptaki Afrodit imajının ahlak dışı değil, ahlak içi olduğunu, güzellik nosyonu üzerine yazılmış bu kitapçığın ifade ettiği mananın tam anlaşılmadığını bildirdiler ve binlerce insan adliye önünü ve içini doldurdu. Avukatlar da iyi müdafaa yaptılar. Hakim Afrodit'i masum buldu idi. Afrodit kitapçığının ne kadar sattığını bilmiyorum ama, kitapçığı okumayanlar bile bu masumluğu anlamışlardı.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

İNANNA SÜMER TANRIÇASIDIR 3

İnnana; gök ve yer egemeni imiş. Yüksek tanrıları, onların Enki'sini ikna etmesi, ona isteklerini yaptırmasını iyi bilmiş, en akıllı sayılan Enki'yi aldatmış, aşkı ve seksi gerektiği bilgiler içinde yaparmış. İnsanlara ve doğaya yenilenme ve çoğalma gücü verirmiş. İnnana adına mabetler yapılmış, bu mabetlerde, İnana yerine seks görevi yapmak için Sümer kadınları sıraya girermiş. Seksin günahlığı şöyle dursun, sekse kutsallık bile izafe edilirmiş. Bizim bugünkü dilimizde fahişelik olarak tasvir edilen mesleğin insanlık kadar eski olduğunu biliniyorsa da; kutsallık vasfının olduğunu zamanımızın insanını düşündüğü imkan içinde olamaz. İşte Sümerlerde zamanımızdan 5000 yıl önce insan anlayışı böyle görülüyor.

İnana; her isteyene bir ilham kaynağı olmuş, en çokta şairler bundan faydalanmışlardır. Büyük edebiyat Sümer birikimi bu sayede gerçekleşmiştir. Sümer Çivi yazısı olmasa, bu edebiyat birikiminden

pek az bir şey bize ulaşırdı. Beş bin sene sonra da bu bize yetiştirilebilenlerin membain tabi sorun olurdu.

İşte, bu vatan sevgisi için İnana, çoban tanrısı Dumuzi ile evlenmiştir. Bu evliliğin ülkesine bereket getireceği inancını taşımaktadır. Çoban tanrısı seks gücüne sahiptir. Seks çoğalmayı gerektirince, çoğalanlar da toprağı işleyeceklerdir.

Kalp nosyonu, Sümerlerde ve İnanna'da zamanımızın anlayışı içindedir. Sümerler'de seks için kalbin suyu tabiri kullanılıyor. Sümerlerde daha beyin sorunu gerektiği kadar anlaşılmış değil.

Kalbin bir pompa görevinden başka fonksiyonu olmadığını Sümerler nereden bilsin. En ileri şairlerin bile bu bilgiye bu gün bile ulaşmadığı düşünülürse, Sümerleri yadırgamak için sebepler ortadan kalkar. Bir gün mekanik kalp yapılır ve eski tabii olanla değiştirilirse, insanların duygularında ve yaşantılarında bir değişiklik olmayacaktır.

Bir şairle, bir doktor isteyerek kalplerini
[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

değiştirmiş olsalar,şair yine şair;şairin kalbiyle yaşamaya devam eden doktorda,yine doktor kalacaktır,ameliyat arızasız geçmiş olursa,bilgi eksikliği dahi olmayacaktır. Beyinler bir gün değiştirilebilirse, o zaman kimin beyni size takılmışsa, onun şahsiyet bilgisini taşıyacaklardır.

Burada dikkat edilecek noktalar var. Sümer'in merkez şehri Uruk'tur. İnana, bu Uruk şehrinin baş tanrıçası, fettan, şuh ve güzellik kaynağıdır. Çoban tanrısı kabul edilen Dumuzi'de dördüncü Uruk kralıdır. İnana ve Dumuzi böylece evlenirlerse, gökten bereket yağacağı kanaati vardır. En dikkat edilecek noktanın tanrıları insanların belirtilmiş olmalıdır.

Bu yazılarımızı sembolize etmek için, her yıl kralla yüksek mertebeli bir rahibe evleniyor. Büyük merasimlerle kutlamalarda yapılıyor. Bir evlenme olduğuna göre, zamanımızda evlenmeden sonra olanlar, mutlaka o zamanda yapılıyordur. İnsanlarda bu yapılanları hem kabulleniyorlar ve hem de kutsallaştırılıyorlar.

Tevrat tetkiklerinde “Süleyman'ın şarkısı” bahsi bulunuyor. Burada yazılı bulunan şiirler pek

açık saçık durum gösteriyor. Tevrat'ı tetkik edenler, bir din kitabında bu açık saçık şiirlerin bulunmasına bir anlam verilmemiştir.

Fakat arkeologlar yardımıyla Sümer dini ve Sümer tanrıları ortaya konulunca Tevrat'taki anlamsız şiirlerde anlam kazanmıştır. Bunda en büyük rolüde İnana külliyeti oynamıştır. Sümer Edebiyatı ve İnana Külliyatının açıklık kazanması, kilise papazlarının açıklamaları kendi inançları arasında kalıyor ve muğlaklık devamlılık kazanıyor. Sümer Dini, sorunları açık seçik cevaplıyor. Halbuki İbraniler; Yahve'yi seven İsrail'i ise sevilen kabul etmişlerdir. Hristiyanlar ise İsa'yı seven, kiliseyi de sevilen olarak düşünmüşlerdir. On dokuzuncu yüzyıl Filistin düğünlerinde yapılan törenlerdeki de bu izah tarzıyla ilgili bulunuyor.

Şöyle bir özetleme yapılırsa; Sümer, İbrani ve Filistin'de aynı telakkinin değişik şekilleri tespit ediliyor. Başka bir deyişle, Sümer inancı, bu bölgenin başka inançları üzerinde telakki olmuştur.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Aynı etki düşüncesine Ugarit, Finike, Kenan (İsrail ülkesi) ve Yunan efsanelerinde de rastlamıyor.

Kutsal evlenme ve onun merasim kalıntılarına İslam geleneklerinde rastlanıyor. İslam'ın bereket telakkisiyle Sümer bereket telakkileri arasında bir benzerlik görülmüyor.

Türk'lerin Müslüman olmalarından önceki yaşamlarında bereketliliğin insan üremesin ve onun için gerekli olaylarla bağlantısı düşünülmüş değildir. Bunları yazarken, Sümer telakkilerini küçümser bir hissesi de beynimizde duyuyoruz. Bir yanlışlıktan bile bahsetmeye niyetli değildir. Bunlar sadece birer tespittir.

Şimdiki Hristiyan memleketlerindeki bazı yortularda, bizim de Hıdrellez eğlencelerinin eşdeğerde sayılması, kendimizi biraz zorlamadan başka bir işe yaramaz. Hıdrellez eğlencelerinin eşdeğerlik sayılması, kendimizi biraz zorlamadan başka bir işe yaramaz.

Hıdrellez olayı Türklerin, İslam'ı kabul etmesinden önce de vardı. Çeşitli bahar

bayramlarından birinden başka neyi ifade eder. Hıdrellez varlığı hakkında bir bilgimiz yok.

Temmuz ayının ismi Dumizi'den geldiği iddiasında bir zorlana örneği olmalıdır.

Arkeologlar sayesinde öğrenildi ki; Sümerlerde 50 adet tanrı var. İşte İnana bu elli tanrıdan biridir. İnana Ay Tanrısının kızıdır. Tanrılar, insanlara benzemiyorlar. Gökte sarayları var ve bu sarayların içinde ikamet ediyorlar.

İnanna'nın toplumda seçkin yeri var. İnana toplumun süsü, neşesi, güzellik timsalidir. Bu telakki başka milletlerde de var. Akatlardaki bu güzellik timsalinin ada “İştar”, Museviler de “Astore”, Yunanlılar daki “Afrodit”, Romalılar da “Venüs”. Buraya yazdıklarımızdan başka milletlerin yarattığı güzellik timsalleri vardır. Bu timsaller resim ve heykel şeklinde ifade edilmiş ve bunların etrafında kütüphaneleri dolduran edebiyat eserleri yaratılmıştır. Bütün bunlar insan heyecanını beslemiştir.

Güzellik timsalinin zihninde yaratılması, onun resim, heykel, şiir ve düz edebi yazıyla ifade

[**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

edilmesi, insanlarda şehveti tahriki ve dolayısıyla ahlak tahribi yaptığı düşüncesi akla gelebilir mi ? Güzellik karşısında şehvet nosyonu, kafası gelişmiş erkek ve kadın indinde pek akla gelmez. Eğer bu iddia düşüncesi doğru ise, bu düşüncenin günah ve ayıplığından kendimizi korumak için, sanat güzelliği nosyonundan da vaz geçilmez. Zamanla güzelliğin karşısında şehvete kapılan insanların, kaba hislerini terbiye edecekleri ve sanat güzelliklerini, sırf güzellik olarak göreceklerini düşünmek akıl dışı sayılmaz. O zaman, sanatın eğitici yönlerinde kabullenmiş ve sanatın bu vasfından istifade etme yolunu bulmuş oluruz.

Seks fiili bir içgüdü “İnstect” olayıdır. Bütün canlılarda, yılanlarda, yunus balıkları ve fillerde, yani bütün canlılarda aynı şekilde olur. Sebebi de neslinin temennisidir. Şehvet olmazsa, hiçbir canlı bu angarya sayılacak işe katlanmaz. Neslinin devamı fikri, insanların bile pek çoğunda düşünülen bir fikir değildir.

Yalnız insanlar şuur teşekkülünden dolayı, seks ve şehvet işini, ihsanlara yakışacak şekle sokmuşlardır. Şimdiye kadar, bu duygunun yol

edilmesi için, hiçbir insan cinsi ve insan filozofu gayret içine girmemiştir. İnsanlar bundan hem şikayet hem de istifade etmeye devam ederler. Neticeleri akıl içinde düşünülürse, insanlığın bekasını temini olduğu hakikati herkes tarafından kabul edilir. Güzelli nosyonu için erkekler konu olarak seçilmemiştir. İnsanlık erkekteki vasıfları bulmuş ve işlemiştir de. Hiçbir zaman erkek vasıflarına ne güzellik için ve ne de şehvet için tahrik edici kabul edilmiştir. Erkete tespit edilen vasıflar, kadında tespit edilenlere karşılık kabul edilse bile, eşitlik düşünülmemiştir. Kadın, bütün zaman içinde hep erkekten şuh duruma düşürülmeye devam edilmiştir. Cinsellikte bile bir eşitsizlik söz konusu olmamıştır. Kadınlıktan da bu eşitsizlik için doyurucu bir itiraz yükselmemiştir.

Biz Türkler de Müslüman olmadan önce eşitlik durumu vardı. Erkek ve kadın ayrılığı yoktu. Çok güzel Türk kızları olduğunu pek çok millet kabul ettiği halde, kadınların güzelliği hakkında biz Türklerin pek ilgimiz olmamıştır. Avrupa milletlerinin hemen hepsi, Sümerlerle birlikte Eski [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

Yunan ve Roma'da güzellik kadının ilk temel vasfı sayıldığı halde, biz kadınlarımızda güzelliğin dışında vasıflar aramışızdır. Aradığımız vasıflar değer taşımış olsalar bile, ahlak ve insanlık değerleri olsa bile, sanat değerleri taşıyor denemez. Bu yüzden de hem güzellik anlayışı ve hem de sanat anlayışı bakımından geri kalmış bulunuyoruz.

İkinci Dünya Savaşı sırasında “Afrodit” adlı bir kitapçık yayınlanmıştı. Bu kitapçığın bir yabancı dilden çevrildiği veya telif eser olduğunu pek hatırlamıyorum. O zamanki İstanbul Savcılığı, kitapçığın açık, saçık halini ahlaka aykırı buldu ve toplattı idi. Kitapçık toplattırıldı ama; toplattırılmakla iş bitmedi. İstanbul Üniversite öğrencileri kitaptaki Afrodit imajının ahlak dışı değil, ahlak içi olduğunu, güzellik nosyonu üzerine yazılmış bu kitapçığın ifade ettiği mananın tam anlaşılmadığını bildirdiler ve binlerce insan adliye önünü ve içini doldurdu. Avukatlar da iyi müdafaa yaptılar. Hakim Afrodit'i masum buldu idi. Afrodit kitapçığının ne kadar sattığını bilmiyorum ama, kitapçığı okumayanlar bile bu masumluğu anlamışlardı.

SÜMERLERDE BAHÇECİLİK İLK GÖLGELENDİRME ÇALIŞMALARI

Tarımsal kültür Sümerlerin tek zenginlik membaı değildi. Sümerler sebzeçilik yapıyordu ve bahçeler yüz güldürü idiler. Bahçecilik söz konusu olunca Sümerler çok eski zamanlardan beri kendi keşifleri olan bir teknik kullanıyorlardı. Sebzeleri şiddetli rüzgar ve güneşten korumak için çok büyüyen ve gölge yapan çok büyük yaprakları olan ağaçlar dikeyiyorlar ve bu ağaçların gölgesinden koruyucu olarak istifade ediyorlardı.

Krammer bu ilgi çekici durumu 1946 da tespit ediyor. Bununda o güne kadar bilinmeyen bir efsane yazısını çözerek başarıya ulaşıyor. O sırada kendisi İstanbul'da Amerikan Kolejinde müşavir profesör olarak bulunuyor. Bağdat çalışmalarına gitmeden önce İstanbul'da 4 ay geçiriyor. Bu suretle bu yıl kendisi taşra hizmetini bitirmiş [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

olmaktadır. İstanbul’da edebiyat ve şiirle ilgili pek çok tablet kopyalamış olduğu görülüyor. Kendisi aslında bunlarla yakından ilgilidir. Bu tabletlerden bazılarının parçaları veya tabletlerin kendileri dikkatini üzerlerine çekiyorlar. Bunların büyükleri vasat ebatlarda bulunuyorlar. Aralarında oldukça uzun olanları da mevcut 8 kolon veya 12 kolon olanlar mevcut. Bunlar “Kış ile yaz kavgası” adını taşıyorlardı. İşte bunlar arasında söz konusu olan edebi kıymetli bir şiir tabletine rastlıyor. Buna; Fransızca’sı “Bahçıvanın Kahredici Günahı” adını veriyor.

Tablet başlangıcında 15/18 cm. ise 10,5/18 cm. ebadında bulunuyor. Hepsi zaten altı kolon olan tabletin ilk ve son kolonu ileri derecede yıpranmış durumda. Sağlam kalan dört kolondan iki yüz satır istifade edilir durumda bulunuyor. Buna göre, tabletin yarıdan fazlası sağlam kalmış durumda.

Doküman’ın mahiyeti anlaşılabilir hale gelince bu efsanenin eskiler benzemediği keyfiyeti de ortaya çıkıyor. Fazla olarak iki özellik daha var ki Krammer’e göre özellikler taşıyor. Birincisi:

Yalnız din kitaplarında bulunan bir olay. İkincisi ise; yukarıda bahsedilen koruyucu gölgelendirme tekniği. Bu teknik Sümerlerde yüzyıllardan beri tatbik edile geliyor. Yazının kısa nakli mevcut. Tablet kırılmış olduğundan ancak bir kısmını zikretmek mümkün olabiliyor.

Shukallituda adında bir bahçıvan var. Kendisi iyi bir bahçıvan ve aynı zamanda hem çalışkan ve hem de oldukça anlayışlı bir insan. Bütün meziyetlerinin bulunmasına rağmen bahçesi günden güne düzeleceğine, daha çok yıkıma doğru gidiyor. Arkaları maşalamaları ve sulanması bilgi içinde yapılmış olmasına rağmen sebzeler bozuluyor. Şiddetli rüzgar nebat yaprak ve dallarını koparıyor. Yapraklar aynı zamanda kötü bir toz tabakasıyla örtülüyor. Nihayet bahçe nebatları kuruyorlar, o zaman bahçıvan kafasını kaldırıp yıldızlara ve semaya bakıyor. Mevcut işaretleri ve falları tetkik ediyor. Allah’ın kanunlarına bakmayı ve bilinçlenmeyi öğreniyor. Böylece yeni bir akıllılık tarzı keşfedilmiş oluyor. Bahçesinin kenarlarına ve gerekli yerlerine sarbuta cinsi bir [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

çeşit söğüt ağacı (saul) diyor. Bu dikilen ağaçlar hem çabuk büyüyor ve hem de sabahtan karanlığı kadar koyu gölgesiyle nebatları koruyor. Bu suretle bu gölgelenmiş bahçede de bütün sebzeler daha gür ve daha verimli yetiştirme imkanı buluyorlar.

Bir gün Sümer Tanrıçası İnana; gökleri ve yeri şöyle geçtikten sonra yorgun vücudunu dinlendirmek için Shllituda adlı bahçıvanın bahçesinin yakınında veya bahçesinin kenarına toprağa uzanıyor. Bahçeyi baştanbaşa seyreliyor. Sonra yorgunluğun etkisiyle uyuyup kalıyor, sabah şafak aydınlığı başlayınca yorgunluktan dinlenmiş olan tanrıça, birde bakıyor ki kendisi perişan halde. Farkında olmadan bir erkek ırzına geçmiş, tenasül aleti perişan duruma gelmiş. İnana kendisini aleme rezil eder duruma getirmiş olan bu yaratığı ne pahasına olursa olsun bulup meydana çıkarmak istiyor. Sümer Ülkesine üç adet bela yolluyor ve bağlarla palmiye ağaçlarını kanla meşbu hale getiriyor. İkinci bela olarak da ülke üzerine saldırdığı şiddetli fırtınalarla bütün bitkileri ve evleri perişan ediyor, üçüncü saldırdığı felaket hakkında bilgi almak mümkün değil çünkü; bulunmuş tabletin bu kısmı

tamamen tahrip edilmiş bulunmaktadır. Unu anlamak için bu tabletin bir sağlam kopyasının daha bulunmasını beklemek gerekecektir.

Orta derecede bir kudret, güzellik tanrıçası kudreti kullanılmış olmasına rağmen, İnana; kendisini gece perişan duruma getiren yaratığı bulma imkanına gelememiştir. .u işi yapan bahçıvan Shukallituda ise adeti olduğu üzere babasını arayıp bulduktan sonra kendisine nasihat vermesini istiyor. Babası da oğluna başlarında siyah başlı insanların bulunduğu şehre inmesini ve şehirde kenarlarda değil orta merkezde bir yerde oturmasını istiyor. Kendi kardeşlerinden de uzak olmasını ekliyor. Kraliçe ise kendisini perişan hale getireni bulup intikamını alamıyor. Kendisi de içi kinle dolu olarak Eridu'ya gelip mabedi içinde duran akıl tanrısı Enki'den yandım istiyor.

Kramer; tabletteki şiirin en anlamlı yerlerini tercüme etmiş. Elimizdeki kitabında Fransızca olarak tespit olunmuş. Bu şiirin esası tekste yazılan anlamını aynen aksettiriyor. Bende Fransızca'sından birkaç mısraını Türkçe olarak [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

naklediyorum:

Shukkallituda, bahçesinin kenarında güzel tanrıçayı gördü.

Ona hayran kaldı ve kollarına alarak, onu istediği gibi sevdi.

Bahçenin içine onu getirdi.

Şafaktan sonra güneş yükseldi

Kadın kendi halini görünce dehşete düştü

İnana, kendi halini görünce dehşete düştü

O zaman kadın, vegeni sebebiyle ne oldu dedi.

İnana vajeni sebebiyle ne olduğunu sordu.

SÜMERLERDE KIZ KAÇIRMA VE CİNAYET DAVASI

Bir çok yerde işaret edilmiş olduğu gibi, Nippur insanlarının yaratılmasından önce tanrılarına mekanlık ediyordu. Sonra insanların yaşam yeri oldu ve sonunda tanrı tanrılarının toplantı yeri olarak kaldı. Bu kutsal durumdan düşmanlık, kaçırılma işleri Nippur'da olmazdı. Fakat sonraları dışarıdan çok insan geldi. Bir de krallar yaptıkları savaşlarda aldıkları esirleri memleket işlerinde çalıştırmak için şehrin yakınlarına yerleştirince yavaş yavaş kutsal şehrin yaşantısı bozuldu. Çocukların kaçırılması dahi olumsuzluk kazandı. Bu sıradan olarak bir kadının kaçırılan küçük kız çocuğu şehirde heyecan yarattı. Nehrin kenarları dahil her yer arandı ise de kızın ne ölüsü nede dirisi bulunabildi. Aradan seleler geçince kadın kaybolan kızını çarşıda başka bir kadının yanında gördü ve feryada bastırdı. Bu çocuğun kendi çocuğu olduğunu herkese bağırarak ilan etti. Nihayet [KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

mahkemeye gidildi.

Puhrum denilen Mahkemede Ludingirra'nın amcası hakim bulunuyordu. Amcasının adı Ursatran idi. Nippur'da küçük işleri şehir başkanı veya mabet karara bağlarmış. Büyük ve ehemmiyet gösterilen işler de mahkemeye veriliyordu. Ludingirra amcasına sorduğunda henüz davanın açılmadığını ve açılacağından emin bulunduğunu, dava gününde kendisini çağıracağını söylüyor. Nitekim birkaç gün sonra dava açılıyor ve aynı gün bir de katillik davasının gelmiş olduğunu amcası yeğenine bildiriyor. Ludingirra cinayetin Nippur'da olduğuna üzülürken, amcası onun imdadına yetişip cinayetin kendi şehirlerinde değil, merkezleri olan İsin'de olduğunu söyleyerek onu rahatlatıyor. İsin'de öldürülen adamın karısının da suçlu olup olmadığı kral ve yerel mahkeme tarafından karar verilemediği için Nippur'a gönderiliyor.

Demek ki Nippur'da ki mahkeme daha büyük, daha yetkili bulunuyor. Nippur Mahkemesi ülkenin en yüksek mahkemesi imiş ve kararları değişikliğe uğratılmazmış. Bizim; Temyiz Mahkememize

benzerlik gösteren bir Sümer Mahkemesi söz konusu.

Heyecanla geçen bir geceden sonra, Ludingirra Tanrı Ninurta'nın Mabedinde olacak mahkemeye gidiyor. Kendisinden sonra on bir kişi arka arkaya girip hakimin yanında yer alıyorlar. Bu kişiler; hakimin şüpheli kaldığı anlarda kendisine yardımcı olacak insanlar. Bir cins jüri gibi bir şey. Mahkeme kurulduktan sonra içeriye dört kadın iki erkek ve bir kız getiriliyor. Hakimin sorusu üzerine kadınlardan biri adının Tirannaummi olduğunu ve kızının adının da Nuduptum olduğunu ilave ediyor. Kızın adını söylediğinde kendi kızının adının Nuduptum olduğunu söylüyor. Kızın adının değiştirilmiş, kendisine bir köle adı verilmiş olduğunu ilave ediyor. Kızın adını söylediğimde, kendi kızının kendisine baktığını da işaretliyor. Kızını bu yanındaki kadına ne evlatlık, ne gelin ve ne de köle olarak verdiğini ifade ediyor. Kızın kendisinin olduğunu ispat edecek şahitleri olduğunu ve kral ve hem de tanrıların adına yemin edebileceğini de açıklıyor. Yargıç; öbür kadına da [**KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!**](#)

soruluyor. O da; adının Taribim olduğunu, onu karakolda görüp satın aldığını, parasını ödediğini, satın aldığı yerin şehrin dışında, şimdi kullanılmayan bir iskele olduğunu da bildiriliyor. Hakim; şahitlere, yalancı şahitliğin ölüme kadar gidecek cezalar alacağını hatırlatarak, kızın asıl anası olan kadının haklı olduğunu teit ettirdi. Ana kız sevinerek çıkarken, yanındaki kızı kaybeden kadına, göz yaşlarına boğularak mahkeme salonunu terk etti.

Arkadan üç erkek ve bir kadın mahkeme salonuna alınıyor. Hakim; sorunun ne olduğunu mahkeme katibine soruluyor.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)